

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

**Masopustní tradice v procesu
konstruování identit**

Etnografie Zalabské

Adam Vostárek

Vedoucí: Mgr. Hedvika Novotná

Praha 2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a pramenů, kterou jsem vždy řádně citoval a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Poděkování:

Rád bych poděkoval vedoucí mé práce, Mgr. Hedvice Novotné, za cenné rady, kritický přístup i podporu. Díky jejímu vedení jsem mohl provést svůj první takřka samostatný etnografický výzkum. Také bych chtěl poděkovat všem svým informátorům za ochotu a snahu mi podat všechny informace, které jsem potřeboval.

Obsah

1. Úvod	5
2. Teoretické ukotvení	6
2.1 Sociální konstruktivismus	6
2.2 Tradice	7
2.3 Lokální identita	8
2.4 Masopust	10
3. Metodologie	10
3.1 Výzkumná strategie	11
3.2 Výzkumné otázky	12
3.3 Techniky tvorby dat	12
3.3.1 Zúčastněné pozorování	13
3.3.2 Neformální rozhovor	13
3.3.3 Polostrukturovaný rozhovor	14
3.3.4 Analýza dokumentů	15
3.3.5 Výzkumný vzorek	15
3.4 Analýza dat a jejich interpretace	16
4. Etika a hodnocení výzkumu	16
5. Empirická část	17
5.1 Zalabská ve 20. století	17
5.1.1 Prostor obce	20
5.1.2 Spolková činnost	21
5.2 Společenský život v Zalabské	22
5.3 Průběh masopustu	24
5.3.1 Přípravy	26
5.3.2 Masopustní průvod	29
5.3.3 Zábava U Kapličky	31
5.3.4 "Afterparty"	33
5.3.5 Po masopustu	36
5.4 Spolek Veselá Zalabská	37
5.5 Proces konstrukce identit obyvatel Zalabské	40
5.5.1 Role masopustu v procesu konstrukce identit	48
5.5.2 "My jsme vesnice"	50

5.5.3 "My jsme vesnice Zalabská"	51
6. Závěr.....	53
7. Literatura	56

1. Úvod

Asi první, co mne přivedlo k nápadu zkoumat obec Zalabskou, byla fascinace skutečností, že se zde začal konat masopust, aniž by existovala jakákoli návaznost do minulosti. S postupem času a v průběhu bádání jsem začal teprve zjišťovat, jak moc obsáhlý problém je za závojem z tradic ukryt.

Ještě, než jsem odjel na studia do Prahy, v obci jsem dlouho žil. O místních poměrech jsem příliš nepřemýšlel. Přišlo mi samozřejmé, že v hospodě U Kapličky jsou jiní lidé než V Zahradě. A je pravda, že nebýt mého vnoření se do terénu, asi bych to za samozřejmé považoval dál.

Proces konstrukce identit jsem v Zalabské začal studovat dle mého názoru "v pravou chvíli". Zdá se totiž, že masopustní tradice zde byla jakýmsi předělem v tomto procesu. Jakýmsi mezičlánkem, který umožnil výrazný skok v identifikaci místních obyvatel. V Zalabské to byla první veřejná akce po dlouhé době. Tedy popravdě řečeno si tu nikdo moc nevybavuje, kdy se tam předtím konalo něco jiného než fotbalový zápas.

V jednom jediném roce přišla změna. Shodou okolností zrovna v tomto roce jsem zde prováděl svůj etnografický výzkum. Změna byla poměrně razantní a nejvíce viditelná v oblasti společenského života. Jisté prvopočátky tohoto procesu jsem ovšem zaznamenal již dříve. Dobře si vybavuji, jak před pár lety přišel do restaurace V Zahradě známý a honosil se tím, že zdraví každého, koho v Zalabské potká. Tehdy jsem ještě ani nevěděl, co zkoumá antropologie, ale už mi vrtalo hlavou, proč to ten člověk dává takto na odiv. Dnes si říkám, že to klidně mohlo být projevem postupujícího procesu konstrukce identit, který teprve nabíral směr.

Zprvu jsem se zaměřoval hodně na masopust. A byl to účel. Tušil jsem, že pro mne masopust v Zalabské bude představovat jakýsi opěrný bod. A taktéž mi bylo jasné, že bude

součástí něčeho, jak se říká, "většího". Jako to "větší" se v mém případě ukázala provázanost procesu konstrukce identit se samotnou konstrukcí tradice.

Proto ve své práci nejprve reflektuji teoretické zázemí výzkumu. Dále popisuji proces svého etnografického výzkumu zaměřeného na masopust, který jsem posléze kontextualizoval dalším děním v obci. V empirické části se tedy věnuji popisu a interpretaci společenského dění v obci, kde je pro mne masopust výchozím bodem.

2. Teoretické ukotvení

2.1 Sociální konstruktivismus

V rámci svého výzkumu jsem vycházel z paradigmatu sociálního konstruktivismu. Tento přístup je výzkumníky a badateli hojně využíván při studiu sociálních identit, zejména pak pro studium lokální identity, tedy formy identifikace jednotlivce či skupiny s žitým prostorem.

K mému výzkumu je vhodný z několika důvodů. V první řadě proto, že přistupuje k realitě s důrazem na její procesuální charakter. Sociální svět pak není nahlížen jako statický fakt, ale jako dialektický proces mezi světem a člověkem, který ho aktivně utváří. Realita každého z nás je tak vlastně konstruována subjektivně na základě kontextu a aktuální situace. Díky této povaze reality tak není možné říci, že by se jednalo o proces ukončený. Naopak se proces svým vyjednáváním neustále mění.

Hlavním účelem tohoto přístupu je zkoumat způsob, jak aktéři v daném prostředí utváří realitu a jak si ji vysvětlují, jak jí rozumí. A právě v této realitě se pak odráží "*myšlenky a diskursy, jimiž lidé dávají význam světu a svému jednání v něm*"¹. Badatel tak musí při svém výzkumu brát v potaz jak prostředí, ve kterém data tvoří, tak dané prostředky a dispozice, které ke konstrukci přispívají.

Procesu konstruování sociální reality se věnovali badatelé Berger a Luckmann². Zásadním pojmem je zde podle nich činnost, neboť právě činností člověk vyjednává svůj

¹ BARŠA, P.: *Konstruktivismus a politika identity*. In: *Antropoweb* [online], dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/konstruktivismus-a-politika-identity> (cit. dne 24. 6. 2017).

² BERGER, P., LUCKMANN, T.: *Sociální konstrukce reality*, Praha, CDK, 1999.

sociální svět. Činnosti se pak v důsledku opakování stávají objektivní realitou a z této pozice zpětně ovlivňují lidské jednání. Sociální realita je však v tomto pohledu objektivně existující jen tím způsobem, jakým se k ní člověk vztahuje. Zásadním faktorem je zde čas. Proces konstrukce sociálního světa se neopakuje beze změn, nýbrž se neustále aktualizuje a mění. Realita je tak neustále re-konstruována lidským jednáním, které přirozeně probíhá v určitém časovém rámci.

Toto paradigma přináší samozřejmě i řadu problémů, se kterými je třeba předem počítat. Jelikož sociální konstruktivismus považuje sociální realitu za konstruovanou, je těžké v ní hledat nějaké všeobecně platné danosti nebo zákonitosti. Mým úkolem badatele je pochopení a interpretace toho, jak aktéři žitému světu rozumí.

V konkrétním případě to znamená, že chci v této práci interpretovat to, jak aktéři rozumí významům spojeným s tradicí masopustu, a sledovat činnosti, kterými svůj sociální svět tvoří. Sdílené vědomosti ve formě " tradice masopustu" zde konfigurují jednání aktérů v určitých časech a v určitých prostředích, čímž startují proces re-konstrukce sociální reality pro každého z nich. Je třeba mít také na paměti, že i já jsem díky svému výzkumu součástí procesu, sám se stávám aktérem a spolupodílím se na utváření sociálního světa, který jsem přišel studovat.

2.2 Tradice

Vzhledem k tomu, že hodlám zkoumat fenomén tradice, měl bych ho také teoreticky ukotvit. V tomto případě přijímám perspektivu vynalezené tradice tak, jak ji popisuje Eric Hobsbawm ve své knize "Invention of Tradition"³. Tradici podle něj můžeme nahlížet jako soubor praktik, jež podléhají námi nastaveným pravidlům a jež vštěpují aktuální hodnoty a normy skrze své vlastní opakování, kterým přináší náznak návaznosti na uplynulou minulost. Tradici pak můžeme nahlížet buď jako vynalezenou, přerušenu nebo původní. Tento fenomén dle Erica Hobsbawma legitimizuje naše konání tím, že jej zapojí do kontinuity času a propojí ho s minulostí. A pokud někde dojde k určité diskontinuitě v lidském konání, pak dle Hobsbawma přijde na scénu právě vynalezení tradice, které legitimizuje onu diskontinuitu v našem jednání

³ HOBBSAWM, E., RANGER, T.: *The Invention of Tradition*. Cambridge, Cambridge University Press, 1992.

a tím ji vlastně ruší, neboť z ní opět vytváří kontinuální jednání jen tentokrát stojící na smyšlených základech.

*"Vynalézání tradic, jak se zde předpokládá, je ve své podstatě proces formalizace a ritualizace charakterizován odkazem k minulosti či jen tím, že vynucuje opakování."*⁴

Autor zdůrazňuje, že právě tato perspektiva nám umožní lépe sledovat fenomén tradice, než třeba jak ji nahlízejí historici. A to především, podotýká, když masivní transformace společnosti oslabí společenská schémata, dle kterých byly organizovány "*staré společnosti*" a produkuje nová, která jsou s těmi starými v rozporu, což je podle něj otázka dění především posledních dvou set let⁵.

2.3 Lokální identita

Vzhledem k povaze zaměření mé práce se můj výzkum soustředí na konstrukci identit ve vztahu k výše zmiňované tradici masopustu. Pojem identity je rozebírán mnoha autory společenskovedních výzkumů. Jeho mnohoznačnost si uvědomují i autoři Brubaker a Cooper⁶. Z definic, které uvádějí, získáme celkem dva možné přístupy. Je to "*silné*" pojetí (nazývané také jako esencialistické) a novější "*slabé*" pojetí konstruktivistické, které se vůči prvnímu vymezuje. První typ se opírá o předpoklad, že "*identita je něco, co mají, by měly mít nebo chtějí mít všechny osoby či skupiny osob*"⁷, zároveň však o ní nemusí vůbec vědět a proto musí být nejprve objevena.

Já se zde budu přiklánět k druhému (slabému), tedy konstruktivistickému pojetí. Zastávám předpoklad, že lidská identita není jednoznačně daná, a priori určená a definitivní. Konstruktivistické pojetí naopak tvrdí, že identita je cosi, co je konstruováno v různých životních situacích a sociálních kontextech. Jsem přesvědčen, že identita se neustále utváří, je otevřená dalším a dalším interpretacím a plně podléhá sociálnímu, kulturnímu a politickému vývoji.

⁴ Hobsbawm, The Invention of Tradition, c.d., s. 4.

⁵ Hobsbawm, The Invention of Tradition, c.d., s. 4-15.

⁶ BRUBAKER, R., COOPER, F.: *Beyond 'Identity'*. Theory and Society 29, 2000, dostupné z: <http://works.bepress.com/wrb/2/> (cit. dne 24. 6. 2017)

⁷ PALEČEK, M.: *Identita - podivný pojem*. In: Antropoweb [online], dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/identita-podivny-pojem> (cit. dne 24. 6. 2017)

Pro konstruování identit je zásadní vztah. Člověk ve společnosti uvažuje ve vztazích, prostřednictvím toho si pak identitu konstruuje. Přičemž na prvním místě je, zda se člověk s něčím buď ztotožňuje nebo se vůči něčemu vymezuje. A tento vztah je svým způsobem neustále vyjednáván a aktualizován na základě aktuálního kontextu a podnětů, s nimiž člověk přijde do styku.

Ve své práci ovšem nestuduji konstrukci identit jako takovou, ale jen její aspekt a to konstrukci identity lokální, tedy jistou identifikaci s žitým prostorem. Jinak řečeno předmětem mého výzkumu je *"vztah jedince k blízkému okolí, ve kterém prožívá svou každodennost"*⁸. Lokální identita tedy vyjednává vztah k prostoru, který je sice primárně geografický, ovšem člověk k němu nachází vztah skrze významy, jež danému prostoru přisuzuje. Oporou těchto významů může být třeba paměť spojená s daným prostorem, lokální instituce či estetické hodnoty vztažené ke krajině.

Proces identifikace s žitým prostředím má u každého aktéra jinou podobu. Vždy je ovšem možné vysledovat několik poloh, více či méně vědomých, ve kterých můžeme tento fenomén sledovat. Identitu chápu tedy jako aktérovo sebe-pojetí, zařazení sebe sama v rámci jeho sociálního světa, které je utvářeno aktuální situací, životními zkušenostmi a vizemi budoucnosti. Je pravda, že takto chápaný proces identifikace je vázán do určité míry na svobodnou vůli aktéra, ovšem vždy souvisí i s diskurzivními praktikami, které vytváří jakýsi výběr identit, s nimiž se aktér v dané lokalitě může anebo nemusí identifikovat. Tento fenomén můžeme sledovat v rámci jak makro-sociálních struktur (jsem Čech, obyvatel vesnice, atd.) tak ve strukturách mikro-sociálních (jsem člen určité rodiny, fotbalového týmu, soused, atd.).

⁸ ROUBAL, O.: *Když se řekne identita... regionální identita* (III. díl). In Socioweb [online], dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/115_Socioweb_15-16_2003.pdf (cit. dne 24. 6. 2017)

2.4 Masopust

Jak říká Langhammerová⁹, masopust je čas veselosti a zábavy paradoxně chápaný jako "antipůst". Jídlo, pití, zpěv a tanec uzavřené mezi dvěma posty, vánoci a velikonoce. Masopust patří mezi svátky označované jako tzv. lidové veselice.

Masopustním obdobím je označována doba od tří králů po počátek velikonočního půstu. Poslední tři dny tohoto období (tj. tři dny před popeleční středou) jsou označovány jako tzv. "ostatky". Součástí tradice je hlavně průvod masek neboli masopustní průvod, který se koná právě v době ostatků a tedy od neděle po úterý, kdy je hlavní vyvrcholení celého svátku v podobě maškarního průvodu. A tento průvod není fixním svátkem. Naopak jeho čas se mění každý rok, díky tomu, že je vypočítáván od velikonoce. Před Velikonocemi je určeno 40 dní postu, jež začínají o popeleční středě a tak poslední možný termín masopustu je o masopustním úterý.

Langhammerová tvrdí, že masopust pochází vlastně ze dvou hlavních historických větví a to z křesťanství a z předkřesťanských rituálů hojnosti a úrody. O jeho původu se dodnes vedou debaty, ovšem pokud budeme hledat jeho kořeny, pak dojdeme například k tzv. Bakchanáliím, jež byly oslavou římského boha Bakcha, což je zase analogie na řeckého Dionýsa. Masopust by se také dal označit za slavnost konce určitého vegetativního období.

Součástí masopustu byla často i zabijačka, kterou se většinou začínalo, i průvod masek a taneční zábava, kterou se většinou masopustní období končilo. Průvod masek je badateli většinou chápán jako právě pozůstatek magických rituálů hojnosti a úrody. Často bývá spojený s koledou. Oba tyto fenomény, maska i koleda, jsou podle Broučka¹⁰ i Langhammerové spojeny s pradávými kulty a obsahují v sobě silnou magičnost. Například obléknu-li se do masky zvířete, jsem blíže přírodě, blíže k síle, kterou potřebuji k životu¹¹. Dále je masopust spojen i s kultem mrtvých¹², duše mrtvých prý vycházejí o tom svátku na svět, přičemž i s nimi se člověk dorozumí lépe, když je oblečen v masce, jak uvádí Langhammerová.

⁹ LANNGHAMMEROVÁ, J.: Masopust. In: *Lidové zvyky. Výroční obyčej z Čech a Moravy*. Praha, NLN, 2004, s. 11 - 41.

¹⁰ BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R.: Masopust. In: *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech Moravy a Slezska*. Etnologický ústav AV ČR v Praze, 2007, s. 539 - 550.

¹¹ Langhammerová, *Lidové zvyky*, c.d., s. 11 - 41.

¹² Brouček, Jeřábek, *Lidová kultura*, c.d., s. 539.

3. Metodologie

3.1 Výzkumná strategie

V rámci kvalitativní výzkumné strategie jsem zvolil etnografický terénní výzkum. Dle Hendla¹³ je tento způsob výzkumu specifický právě tím, že výzkumník často nezačíná s přesně stanovenými výzkumnými otázkami. Snaží se porozumět dění ve skupině a sledovat aktivity jejích členů. Aby docílil porozumění, pozoruje danou společnost a vede rozhovory s lidmi. Kvalitativní výzkum většinou staví na induktivním přístupu, podle něhož můžeme odvodit teorii až na základě zobecnitelných výsledků ze získaných dat¹⁴. Jeho cílem je zjistit pokud možno všechny jevy, které se vyskytují v dané skupině, a tyto jevy interpretovat, tj. nalézt mezi těmito jevy určité struktury, vazby či pravidelnosti.

Data jsem vytvářel od února 2017 do června téhož roku. V období těchto pěti měsíců jsem se do lokality pravidelně vracel a trávil zde tolik času, kolik bylo třeba. V průběhu jsem se snažil reflektovat nabyté poznatky z rozhovorů a přizpůsobovat jim svoji práci. Poté, co jsem získal dostatek dat, začal jsem analyzovat a interpretovat¹⁵.

Je třeba říci, že zkoumaná lokalita mi nebyla neznámá. V obci jsem žil v letech 2002 až 2014. Bylo mi tedy blízké jak fyzické prostředí, tak sociální prostor. Můj vstup do terénu byl touto skutečností pochopitelně ovlivněn. Snažil jsem se ovšem toto reflektovat, využívat pozitiv a uvědomovat si negativa.

Na druhou stranu s masopustem a tedy mnou zkoumanou událostí jsem nikdy nic společného neměl. Členy organizujícího spolku jsem buď neznal nebo znal jen povrchně a tak můj předchozí pobyt v obci ovlivnil spíše můj vstup do terénu než výzkum jako takový. Spoustu rozhovorů jsem tak získal snadněji, k jiným jsem měl přístup obtížnější.

Perspektivy insidera a outsidera se liší, každá z nich zaujímá odlišný úhel pohledu a samozřejmě pak dochází k odlišným interpretacím. Pro mne měla pozice insidera výhodu hlavně v tvorbě dat. Do terénu jsem vstupoval takřka přirozeně a nebyl pro mne problém sehnat kontakt na kohokoli.

¹³ HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha, Portál, 2005.

¹⁴ BRYMAN, A.: *Social Research Methods*, Oxford, Oxford University Press, 2008.

¹⁵ HEŘMANSKÝ, M.: Kvalitativní analýza dat: In: *E Úvod do společenskovědních metod*, Prezentace, e-learning, 2009/2010, dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614> (cit. dne 24. 6. 2017)

Svou identitu jsem neskrýval. Nejprve jsem se jako výzkumník představil spolku Veselá Zalabská, poté jsem povahu své pozice postupně deklaroval i dalším lidem, se kterými jsem v rámci výzkumu přišel do styku. Informace v obci se šíří takřka bleskurychle a tak brzy již o mém zkoumání stejně věděl každý.

Pro získání dobré pozice pro výzkum jsem se rozhodl participovat na přípravě masopustu. Svou pomoc jsem spolku nabídl týden a den před akcí. Byla s díky přijata. Také mi všichni členové spolku vyjádřili svou podporu.

3.2 Výzkumné otázky

Od začátku jsem věděl, že se téma mého výzkumu bude v průběhu měnit a že moje výzkumné otázky mohou být posléze nahrazeny jinými zcela novými. Svůj výzkum jsem směřoval hlavně k masopustu, ovšem na mysli jsem přitom měl celou lokalitu, neboť lokalita je mým výzkumným vzorkem. Když jsem výzkum začínal, přišlo mi důležité směřovat výzkumné otázky ke dvěma jevům, konstrukci tradice a konstrukci lokální identity.

Jakým způsobem je tradice masopustu konstruována, byla tedy má první výzkumná otázka a jaké strategie volí aktéři k vyjednávání lokální identity, byla druhá.

Jak výzkum probíhal, postupně jsem pochopil, že oba fenomény spolu nejen souvisí ba dokonce, že jeden se často ukazuje jako příčina druhého. Myšleno tak, že jednou ze strategií k vyjednávání lokální identity je právě konstrukce tradice masopustu.

K zásadní změně výzkumných otázek tedy nedošlo. Spíše k ustanovení druhé otázky jako zastřešující a určující rámec pro otázku první.

3.3 Techniky tvorby dat

Vzhledem k charakteru mého výzkumu byla volba technik tvorby dat celkem jasná. Stěžejní se pro mne stalo hlavně zúčastněné pozorování, neboť bylo potřeba pečlivě zpracovat průběh celého masopustu.

Záměrem bylo získat reflexi vytvořeného materiálu, k čemuž mi sloužily rozhovory a to jak neformální, tak polostrukturované.

Pro získání představy o kontextu a příčinných souvislostech jsem analyzoval dokumenty, zejména kroniku obce z let 1945 až 1977, v místním archivu.

Rozhovory jsem zaznamenával na diktafon, zúčastněné pozorování jsem podpořil pořizováním fotografických snímků. Pečlivě jsem si vedl svůj terénní deník a u ruky jsem měl vždy sešit či papír pro rychlé zapsání poznámky.

3.3.1 Zúčastněné pozorování

Zúčastněné pozorování je technika tvorby dat, která mne provázela prakticky celým výzkumem. Pozorováním výzkumník zaznamenává, co vidí, tedy to, co sám interpretuje. Je to v zásadě popis jednání aktérů doplněný o kontext a snahu zaznamenat i jak si samotní aktéři dané jednání konceptualizují.

Věděl jsem dopředu, že budu potřebovat co nejlepší pozici pro pozorování masopustu. Rozhodl jsem se proto participovat na přípravách. Díky tomu jsem mohl dobře sledovat, kdo má jakou funkci při organizaci a jakým způsobem je organizace vedena.

Naproti tomu jsem měl po celou dobu akce samotné volnost a čas soustředit se na její průběh. Sledoval jsem především aktivity aktérů, jejich interakce mezi sebou, prostředí, ve kterém jsou tyto aktivity a interakce vedeny a v neposlední řadě, jaké objekty jsou k těmto aktivitám a interakcím užívány.

Pozorování samozřejmě neprobíhalo jen po dobu masopustu, ale po celý čas výzkumu, kdy jsem byl ve zkoumané lokalitě. Získával jsem skrze něj hlavně určitý a pevný obraz uplynulé události a také mi podávalo informace o tom, kdo by mohl být hodnotným informátorem. Zúčastněné pozorování bylo pro mne tedy hlavním faktorem, podle kterého jsem určil, s kým budu vést polostrukturovaný či neformální rozhovor.

3.3.2 Neformální rozhovor

Neformální rozhovor jde ruku v ruce se zúčastněným pozorováním. Skrze tento typ tvorby dat jsem získal mnoho doplňujících informací. K jejich zaznamenání jsem používal především rychlých poznámek.

Zúčastněné pozorování mi také k neformálním rozhovorům určuje témata. Tato témata jsem měl jako výzkumník sice na mysli, ovšem připravit se na neformální rozhovor prakticky

nelze. Povaha této metody byla tedy velmi spontánní. Využil jsem ji zejména při výzkumu v obou místních restauračních zařízeních, kde bylo použití diktafonu kvůli hluku předem odkázáno k neúspěchu.

Data, která jsem skrze neformální rozhovory primárně získával, byly informace o tom, jak si aktéři vysvětlují procesy a děje, které jsou buď součástí tradice masopustu nebo procesu vyjednávání lokální identity.

V mém výzkumu tvořila tato technika faktor, který poskytoval rychlou reflexi aktuálního dění.

3.3.3 Polostrukturovaný rozhovor

Tento typ rozhovoru je také nazýván hloubkovým, neboť se jedná o předem připravený rozhovor s otevřenými otázkami a tématy, kterými se výzkumník dobírá hlubšího pochopení aktérový žité situace.

Základním cílem pro mne bylo skrze polostrukturované rozhovory získat ucelenou reflexi sledovaných aktivit a interakcí. Otázky i témata jsem vždy přizpůsoboval tomu, jak daný aktér na společenském dění v Zalabské participuje.

Po každém rozhovoru jsem vždy přepracoval okruhy otázek a témat tak, aby zahrnovaly i nově zjištěné informace. Jen v některých případech jsem nechával témata záměrně stejné. Jednalo se zejména o rozhovory s členy spolku Veselá Zalabská, kde mě zajímal jejich postoj vůči pokládaným otázkám.

Místo, čas a datum rozhovoru jsem nechával téměř vždy na informátorech. Povaha mých rozhovorů byla často skupinová. V případě členů spolku jsem dělal rozhovor vždy s oběma z manželského páru. A v jednom případě mimo spolek s celou jednou rodinou naráz. Toto mé jednání nebylo účelové, vycházelo zpravidla z ryze praktických pohnutek. K interview jsem se s informátory domlouval většinou osobně, teprve v případě, kdy to nebylo možné, telefonicky.

Celkově jsem provedl polostrukturované interview s 12 informátory. Z toho bylo 6 organizátorů a 6 účastníků akce.

3.3.4 Analýza dokumentů

Zapotřebí bylo také analyzovat určité dokumenty, které s mojí tematikou souvisely. Zdrojem takovýchto písemností se pro mne stal jednoznačně archiv města Ústí nad Labem.

Výchozím dokumentem se pro mne stala kronika Zalabské. Bohužel pro mne se dochovala jen její část, přesněji od roku 1945 do 1977. Co se dělo po roce 1977 nemá záznam pravděpodobně proto, že nikdy nikdo žádný nevytvořil. Kronika z doby před druhou světovou válkou nejspíše zmizela.

Mezi sekundární prameny, ze kterých jsem čerpal, patřily i zápisy ze schůzí místního národního výboru nebo paměti hraběnky Johanny von Herzogeburg, která v lokalitě žila, dokud zde neproběhl vyhnání/odsun německého obyvatelstva.

Data, která jsem skrze analýzu dokumentů získával, sloužila primárně k pochopení širšího historického kontextu obce.

3.3.5 Výzkumný vzorek

Ve své práci jsem se rozhodl zkoumat obyvatele ve vztahu k lokalitě. Mým výzkumným vzorkem je tedy celá lokalita Zalabské. Informátory jsem vybíral na základě dat utvořených zúčastněným pozorováním. K neformálním rozhovorům jsem získával informátory v místních restauračních zařízeních nebo přímo na masopustu jako takovém.

U polostrukturovaných rozhovorů to bylo složitější. Nejprve jsem tak zamířil k členům spolku Veselá Zalabská, abych získal určitou reflexi události od jejích organizátorů a vlastní popis geneze spolku. Ti mne přijali příznivě a přislíbili pomoc. Poté jsem se vydal mezi účastníky masopustu, abych získal reflexi masopust směrem od nich. No a nakonec jsem zamířil i mezi lidi, kteří se masopustu neúčastnili.

Velkou roli ve výběru informátorů hrála i jejich svolnost k rozhovoru. Ne každý byl ochoten poskytnout rozhovor nahrávaný na diktafon. Zejména zákazníci v obou restauračních zařízeních neměli problém se o problematice bavit neformálně, ovšem nahrávaný rozhovor už se jim poskytnout nechtělo.

3.4 Analýza dat a jejich interpretace

Všechny rozhovory jsem nahrál na diktafon a převedl do textové podoby. Z technik, které se mi nabízely, jsem zvolil doslovnou transkripci. Práci mi v tomto ohledu ulehčil program F4transkript. K tomu jsem průběžně vytvářel terénní poznámky.

Veškerá takto zpracovaná data jsem poté vložil do databáze programu Atlas.ti, kde jsem s nimi pracoval dál.

Pro analýzu jsem se rozhodl použít přístup založený na segmentaci/kódování, neboť je to nejužívanější postup, mám s ním již nějaké zkušenosti a navíc je vhodný pro hledání vzorců a pravidelností mezi daty. Je také dobře zaměřen na sledování sociální reality. Jako takový je přístup založen na rozčlenění textu na segmenty a následné manipulaci s nimi¹⁶.

Tento přístup má samozřejmě také nevýhody. V průběhu analýzy dochází k fragmentaci dat, což může způsobit, že se ze zřetele začne ztrácet celkový kontext.

Základem tohoto přístupu je provádění tří činností. Je to segmentace, kódování a poznámkování. Všechny tyto činnosti probíhají souběžně. Segmentací je myšleno rozčlenění analyzovaného textu na tzv. jednotky analýzy. Úlohou kódů je pak rozřídění a zestručnění dat, identifikace relevantních jevů a rozbor oněch jevů za účelem nalezení společných znaků, vzorců, struktur. Poznámkování nám pak tvoří základ pro interpretaci, neboť v tomto procesu jsem okomentoval užití kódy, hledal a tvořil mezi nimi kýžené vztahy.

4. Etika a hodnocení výzkumu

Co se týče etiky u mého výzkumu, vycházel jsem ze čtyř principů etiky ve společenskovědním výzkumu, principu dobrovolné participace, důvěryhodnosti, neublížování a správnosti a integrity¹⁷.

¹⁶ HEŘMANSKÝ, M.: Kvalitativní analýza dat: In: *E Úvod do společenskovědních metod*, Prezentace, e-learning, 2009/2010, dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614> (cit. dne 24. 6. 2017)

¹⁷ EZZEDDINE, P., HEŘMANSKÝ, M., NOVOTNÁ, H., SEIDLOVÁ, G., ŠTOVIČKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, M.: Etika výzkumu: In: *E Úvod do společenskovědních metod*, Prezentace, e-learning, 2010, dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614> (cit. dne 24. 6. 2017)

Všichni aktéři mi postoupili souhlas neodporováním. Svou pozici jsem netajil a v případě organizujícího spolku jsem deklaroval svůj výzkumnický post již před masopustem. Vzhledem k tomu, že se masopustu účastnilo okolo tisíce lidí, nebyli pochopitelně všichni seznámeni s mou rolí badatele. Kdo měl ovšem zájem, toho o jsem o svém výzkumu informoval.

Všechny informátory pro polostrukturovaný rozhovor jsem srozumitelně seznámil s cílem a charakterem mého výzkumu, o využití dat i o možných důsledcích participace. Každému informátorovi bylo řečeno, že se nemusí výzkumu účastnit nebo že může svou účast kdykoli přerušit. V rámci naplnění principů procedurální etiky jsem si od každého účastníka polostrukturovaného rozhovoru vyžádal informovaný souhlas ústní formou.

Snažil jsem se vždy, aby výzkum nenarušoval soukromí informátorů více, než je nutné. Data jsem nikdy nevydal třetí osobě. Každého informátora jsem anonymizoval náhodně vybraným křestním jménem. Anonymizoval jsem taktéž název obce, další místní názvy a název spolku Veselá Zalabská.

5. Empirická část

5.1 Zalabská ve 20. století

Zalabská je název lokality ležící na povodí řeky Labe nedaleko města Ústí nad Labem. Co se týče historie, v běžně dostupných materiálech toho nalezneme velmi málo. Teprve až po nahlédnutí do kroniky jsem se dopátral zajímavějších údajů. Bohužel se ale zdá, že ani kronika se nedochovala celá. V archivu města Ústí nad Labem mi bylo sděleno, že se dochovala pouze část a to od roku 1945 do 1977.

Úvodem kroniky zmiňuje kronikář rok 1057 jako nejstarší doklad existence obce. Kronikář sice mluví o tomto roku, ovšem neposkytuje žádné další bližší informace. Dle údajů, jež jsem v této souvislosti vyhledal, patřila obec v té době klášteru Teplá, kterému ji daroval šlechtic Hroznata, aby se vyplatil z neúčasti na křížových taženích. Poté ji spravoval řád německých rytířů a od konce 14. století je již vedena jako součást střekovského panství, kde vydrží až do počátku 17. století, kdy ji Střekov zastavuje a přenechává panství lovosickému. Údaje z těch dob jsou však nesourodé a občas si dokonce i protiřečí

Kde je již ale kronika ale přesnější, je období 20. století. Dle údajů o sčítání lidu (zejména z roku 1921) bylo do roku 1945 místní obyvatelstvo z 85% německé. Údaje z roku 1930 (Soupis počtu obyvatel) mluví o 450 obyvatelích v obci. Změna nastala až po odsunu v srpnu téhož roku. Tou dobou čítala Zalabská na 141 domů a 54 chat.

Po "odsunu/vyhnání" se situace pochopitelně změnila. Čísla z roku 1946 udávají 118 Čechů a 23 Němců, z nichž další byli posléze v průběhu dalších pěti let dodatečně vyhoštěni. Úbytek populace byl následně regulován přílivem nových "osidlovatelů", z nichž někteří, jak tvrdí kronikář, přišli až od Pardubicka. Dosídlení musel být velmi rychlý proces. Počet obyvatel v roce 1950 už udává číslo 587. Celý proces doosídlení tedy musel být otázkou maximálně několika let po konci války.

Po roce 1945 zde byla postavena místní knihovna, na návsi vzniká "Lidový dům" k pořádání kulturních akcí. Později je postavena také místní školka, budují se cesty a vodovodní síť.

S rokem 1950 vzniká v Zalabské JZD. Celé následující desetiletí se nese ve znamení rozšiřování infrastruktury obce. Baráčníci budují autobusové čekárny, myslivecký spolek dostává na starost správu okolních lesů, spotřební družstvo Jednota kupuje a opravuje restauraci Srdíčko. Také Lidový dům byl přestavěn, prodloužen a přejmenován na Kulturní dům ("za účelem tanečních zábav, plesů či divadel").

V 60. letech nacházíme v kronice první zmínku o místních termálních lázních (jež stojí od roku 1931). Hlavně tedy proto, že toto období je obdobím největšího nárůstu chatařské části místní populace. Roku 1961 je Zalabská dokonce oficiálně prohlášena za rekreační oblast Ústí nad Labem. Dalo by se říci, že příliv chatařů opravdu markantně ovlivnil podobu obce. Díky chatařům se totiž stavělo mnoho chat, jež najednou propojily termální lázně se zbytkem Zalabské a rozšířily obec celkově jak "spodem" (blíže k Labi), tak "horem" (po kopcích) směrem ke krajskému městu. Díky oficiálnímu prohlášení za rekreační oblast se také snížila zemědělská výroba a vznikly cesty, jež jsou dnes neodmyslitelnou součástí Zalabské.

Až na to, že byla zrušena místní škola se z dochovaných pramenů zdá, že Zalabská zažívá své "kulturně" nejsilnější období. Kronikář zaznamenává, že v roce 1963 se konalo celkem 33 kulturních akcí (od přednášek, přes divadlo až po plesy a zábavy), což jeho slovy nebylo v těch letech nijak výjimečné. Zavádí se zde telefonní síť, rozšiřují se lázně a opět

slovy kronikáře se "pod vlivem filmu Vinetou otevírá světnička Karla Maye a je zpřístupněna veřejnosti" (exponáty byly poté propůjčeny Náprstkově muzeu v Praze).

Začátkem roku 1968 je v Zalabské na 50 rodinných domů a 400 chat. Na 180 rodin má televizi, 20 rodin auto a 30 motocykl (údaje z kroniky). Počet obyvatel obce udává kronika na 695. Vzrůst počtu chatařů ovšem způsobil občas až čtyřnásobné zvýšení ceny rekreačního pozemku, což zapříčinilo postupný útlum vzrůstu chatařské části populace. V tomto roce je také postavena místní pošta.

Ani Zalabská neunikla událostem celorepublikového charakteru a tak v noci z 20. na 21. srpna projíždějí obcí sovětské tanky. Škoda vzniklá přesunem okupantských vojsk byla vyčíslena na 10 000 Kčs.

Na přelomu 70. let kronika reflektuje u místních obyvatel úbytek zájmu o politiku a výrazné snížení počtu kulturních akcí konaných v obci. Co ale proběhne, je sčítání lidu, jež udává 751 obyvatel.

V tomto období můžeme s kronikářem sledovat zvyšující se nechuť místních obyvatel vůči stávajícímu režimu. Kronikář líčí, jak byly po celé vesnici vyvěšeny plakáty hlásající blížící se výkup ovoce, ovšem do několika dní je někdo popsal tzv. "protisovětskými hesly". Také autobusové zastávky se musely ze stejného důvodu přebílit. Snižuje se účast na kulturních akcích. Na "25. výročí osvobození naší vlasti sovětskou armádou" dorazilo pouhých 8 lidí (mnohem více lidí se účastnilo přednášky o pěstování broskví, jak tvrdí kronikář). I svátek práce probíhal dost "odměřeně". Oslavné plakáty lidé strhli a nějaké výzdobě nevěnovali příliš pozornosti.

Celá 70. léta probíhají v podobném duchu. Konají se slavnostní schůze KSČ, ovšem místní občané nejeví příliš zájem o to se jich účastnit. Kronikář, který je již dlouhá léta straníkem, velmi kritizuje i posun v organizaci těchto akcí. Doprovodnou zábavu komentuje jako ochuzenou o "politický význam" a připomínající spíše "vesnickou taškařici".

Lidé však mají mnoho jiného vyžití. Zejména je to první místní fotbalová sezóna nebo výstavy všeho možného, na které je toto období velmi bohaté. Dále v Zalabské v roce 1972 nastupuje do práce nová kronikářka.

Dne 31. srpna 1974 je slavnostně znovuotevřena místní základní škola. Co se však dělo dál do současnosti již z kroniky nelze jednoduše vyabstrahovat. Nová kronikářka je sice

možná více systematická, ovšem reflektuje především přírůstky obyvatel (tzv. "vítání občánků") a změny ve vnitřní organizaci KSČ spíše než sociální a historický vývoj.

Lze tedy složitě určit dění následujících let. Dle serveru "www.usti-nad-labem.cz", kde se tým autorů věnujících se této lokalitě pokusil vytvořit jakýsi souhrn místní historie a z jejichž rukou vychází taktéž kniha "Dějiny Ústí nad Labem", se Zalabská a širé okolí stalo roku 1980 v rámci "velké integrace sídel v zázemí Ústí nad Labem" součástí krajského města. Takové integrace byly celkem tři (1939, 1980, 1986) a jsou ihned následovány krátkou dezintegrací na počátku devadesátých let, kdy se několik vesnic ještě stihlo osamostatnit a získat zpět původní status vesnice. Ovšem Zalabská mezi takové vesnice nepatřila.

5.1.1 Prostor obce

Díky tomu, že je obec součástí krajského města, nejsou zde žádné administrativní budovy, ovšem na druhou stranu sem jezdí městská hromadná doprava.

Tedy první z důležitých míst ve vesnici jsou celkem tři autobusové zastávky, jež zprostředkovávají spojení s centrem krajského města.

První z nich je situována do tzv. "horní" Zalabské, tedy té části obce, která vznikla de facto až po výstavbě chatařských oblastí v 60. létech 20. století. Tato zastávka má strategickou pozici hlavně díky přilehlé restauraci V Zahradě, která zde stojí od roku 2007, parkovišti a nedalekým termálním lázním, jež jsou v provozu od roku 1931. Koupaliště však nebylo součástí obce vždy. Teprve až po chatařském "boomu" a prohlášení Zalabské za rekreační oblast je napojeno na místní síť cest a kronikou zmiňováno jako součást obce. V neposledním řadě je třeba zmínit ještě fotbalové hřiště ležící přímo u zastávky s hospodou, kde se pravidelně hraje místní fotbalová liga.

Druhá zastávka stojí o zhruba kilometr dál. Je umístěna poblíž školy, kam chodí děti místních občanů, ovšem jen po první stupeň základní školy. Také se zde nachází místní pošta.

Třetí zastávka v obci se nachází v oblasti, jež je místními nazývána jako "dolní" Zalabská. Je označována jako "ta původní část obce" a je pravda, že tu nalezneme ty nejstarší domy z celé Zalabské (na rozdíl od "horní" Zalabské, jejíž součástí jsou především novostavby).

Centrálním bodem této "původní" části obce je bývalá náves, která se nachází ihned vedle druhé místní restaurace, restaurace U Kapličky, jenž sídlí v budově bývalého kulturního domu. Ta sídlí v budově bývalého "Kulturní domu" již od roku 2009. Součástí stavení je i sál, který je dnes aktivně využíván k organizaci plesů, zábav či výstav.

Nedaleko se nachází také místní školka a také kaple sv. Anny. Ta tu stojí již od roku 1756 a původně spadala pod farnost nedalekých Církvic. Dnes je ve stavu rekonstrukce, o níž se značně činí místní spolek Veselá Zalabská. Byť se již aktivně nevyužívá (dle místní se ještě do roku 1980 v kapli vyzváněl umíráček, pak už ovšem ne), stále je důležitým orientačním bodem v obci.

Významným místem v "dolní" Zalabské je hotel Srdíčko. Zde se konala většina shromáždění jakýchkoli místních politických či sociálních seskupení v minulém režimu. Dnes již malebný hotel skýtá pro místní spíše "místo pro turisty", kam "normální lidi nechodí". To ale neubírá hotelu Srdíčko na důležitosti, pro místní je totiž důležité spíše svou minulostí než přítomností.

Právě v hotelu Srdíčko pobýval v devadesátých letech 19. století spisovatel Karel May. Místní jsou na tuto skutečnost náležitě hrdí a téměř každý z obce o ní ví.

Za zmínění stojí obchůdek "U Koubce", jenž provozuje jeden z místních občanů se svou rodinou. Jedná se o malý podnik, kde pořídíte hlavně základní potraviny.

Od hlavní ulice směrem k řece a od ní se rozprostírá chatařská oblast. Jen občasně zde naleznete novousedlické stavení.

S chatařskou oblastí souvisí jeden z posledních významných prostorů v obci a tím je cyklokemp Loděnice, jenž byl postaven v roce 1963 jako soukromý rekreační areál. Po většinu času patřil Českým loděnicím a od roku 2013 je otevřen veřejnosti.

5.1.2 Spolková činnost

Povaha spolkové činnosti se v průběhu let velmi mění. Abychom nahlédli její charakter v minulosti, musíme se vrátit k výše zmiňované kronice.

Do 60. let patřily dle údajů z kroniky mezi nejvýznamnější spolky obce zejména sdružení českých baráčníků, jenž má na starost stavbu cest, autobusových zastávek vodovodní sítě napříč celou lokalitou. Velké popularitě se už v těchto letech těší spolek zahrádkářů.

Zalabská také měla svůj vlastní sbor dobrovolných hasičů, který ještě v 50. letech čítal asi 28 osob, spolek divadelních ochotníků nebo v kronice jen zmíněný spolek rybářů a o přilehlé lesy se stará spolek myslivců.

Od šedesátých let pak narůstá v obci počet chatařů a tak na síle nabírá zejména zahrádkářský spolek a v roce 1970 vzniká místní fotbalový klub.

Vedle své spolkové činnosti bylo běžné, že každý spolek pořádal také kulturní akce, zejména plesy, vystoupení nebo přednášky.

Dle paměti místních zanikají tyto spolky s rokem 1980, kdy Zalabská ztrácí statut vesnice a stává se součástí krajského města Ústí nad Labem.

5.2 Společenský život v Zalabské

Pokud uvažujeme společenský život v Zalabské dnes, je třeba zdůraznit několik kategorií, které mezi místními vznikají na základě vztahů vycházejících ze sociogeografického rozložení. Dále je zapotřebí zmínit kolektivní volnočasové aktivity.

Jak bylo zmíněno výše, Zalabská se z emické perspektivy dělí na "horní" a "dolní". Z historického hlediska, pokud sledujeme vývoj ve 20. století, nelze s jistotou říci, která část je historicky starší a to zejména proto, že údaje z doby předválečné zmizely nebo se jedná o sekundární prameny, jejichž rozbor by byl nanejvýš problematický. Co lze ovšem konstatovat, že náves a zároveň politická samospráva obce byla do roku 1980 umístěna v "dolní" Zalabské a taktéž, že zde nalezneme oproti "horní" Zalabské zvýšenou koncentraci budov postavených před koncem 2. světové války (a tedy také tzv. "domů po Němcích").

Zmíněné rozdělení na "horní" a "dolní" chápu jako stěžejní. Ačkoli jsou "horní" i "dolní" obyvatelé ve své podstatě starousedlíci, v perspektivě místních je "dolní" Zalabská chápána vždy jako "ta původní" a kdo ji obývá je "dolňák" a tedy ten "původnější obyvatel". Toto rozdělení je primárně geografické. Tedy za "dolňáka" je označován opravdu ten, kdo žije

v "dolní" části obce, což ovšem pro místní automaticky implikuje, že v Zalabské žije od narození a že jeho rodina zde sídlí přinejmenším "od nepaměti".

Z pramenů a zejména z kroniky vyplývá, že po válce se Zalabská osidlovala směrem od "dolní" po "horní". To naznačuje, že první pováleční přistěhovalci opravdu osidlovali "dolní" Zalabskou (zejména tzv. "domy po Němcích") a všichni, kdo přišli později, skončili v "horní" Zalabské. Právě takovým způsobem zde rozdělení mezi starousedlíky "dolňáky" a "hornáky" nabývá svého specifického geografického charakteru.

S tím korespondují i má zjištění, že mezi "hornáky" není snad nikdo, jehož rodina by tu sídlila déle než od 60. let.

Zvláštní kategorií je pak tzv. "náplava". Pro lepší označení je budu nazývat novousedlíky. Mezi ně patří kdokoliv, kdo se přistěhoval do Zalabské po roce 1980. A to z jednoduchého důvodu, v tomto roce ztratila obec svůj statut vesnice, svou vlastní samosprávu a stala se součástí krajského města Ústí nad Labem.

Tzv. "náplavou" a tedy novousedlíkem se člověk může stát ale i jinak. Například tím, že obec pravidelně navštěvuje. Nemusí v ní ani bydlet ba dokonce se může z obce odstěhovat, ovšem pokud ji bude pravidelně navštěvovat, bude chápán "téměř jako místní" a označován pojmem "náplava".

V obci se ovšem nachází nemálo početná skupina, jíž se toto rozdělení v zásadě netýká. Jsou to tzv. "ty mladý". Jedná se o skupinu ve věkovém rozmezí 20 až 30 let, jež se pravidelně schází, zejména v restauraci V Zahradě, v místním cyklokempu Loděnice popřípadě kdekoli ve veřejném prostoru obce. Tato skupina je právě specifická tím, že nerozlišuje mezi starousedlíky a novousedlíky a dokonce třeba ani mezi "zalabáky" a "osad'áky" (sousední městská část). Je značně heterogenní skupinou bez stálého jádra. Její členové se scházejí dost nahodile na základě aktuálních sociálních vazeb a dispozic.

V poslední řadě je třeba zmínit ještě jednu specifickou skupinu obyvatel a to tzv. chataře. Chataři jsou nedílnou součástí Zalabské již od dob, kdy byla obec oficiálně prohlášena za rekreační oblast města Ústí nad Labem. Do společenského dění se zapojují pomálu spíše příležitostně a pokud dorazí do jedné ze dvou místních hospod, pak sedí u svého stolu a s místními se příliš nebaví.

Tyto emické kategorie udávají svéráznou povahu místního společenského života. Kdo je "horní" starousedlík, stýká se s dalšími "horními" starousedlíky zejména v restauraci V Zahradě, kterou vlastní a provozuje taktéž "horní" starousedlík. V "dolní" části obce je tomu stejně, akorát zde je centrem dění restaurace U Kapličky. Je zajímavé a zároveň pochopitelné, že novousedlíci navštěvují spíše restauraci V Zahradě, neboť jejich obydlí jsou situována (z osidlovacích důvodů, jež jsem nastínil výše) blíže právě k ní. Není to však bezvýhradné pravidlo, výběr restauračního zařízení je pro novousedlíka spojen také s jeho dosavadními sociálními vztahy a vazbami na starousedlíky.

Takové rozdělení je viditelné především na akcích "celozalabského" rázu jako jsou třeba fotbalová utkání. Fotbalové hřiště se nachází hned vedle restaurace V Zahradě. Zkušený podnikatel by tak mohl očekávat, že po skončení zápasu se právě sem nahnou davy místních za účelem oslavit vítězství či zapít žal nad uplynulým utkáním. Takový podnikatel by jen smutně sledoval, jak se mu do restaurace vrací jen jeho obvyklí štamgasti, zatímco všichni "dolní" starousedlíci odchází pěšky do "své" restaurace U Kapličky.

Společenské dění v Zalabské má několik činitelů, jež ho primárně utváří. Zejména jsou to obě hospody se svým programem. V Zahradě koncerty country či reggae, U Kapličky ples Zalabské či Halloween. Obě hospody mají také svou vlastní mikulášskou besídku. Dalším činitelem je místní škola. Ta organizuje především akce pro děti potažmo pro děti s rodiči. Právě odtud pochází i masopustní slavnost, jejíž charakter budeme sledovat později. V neposlední řadě také místní fotbalový klub, u kterého se sice nedá říct, že by pořádal nějaké "akce", ovšem každonedělní fotbalové zápasy přes sezónu zcela jistě značnou měrou ovlivňují místní společenský život. Příležitostně pak cyklokemp Loděnice pořádá v letních měsících taktéž pár koncertů.

No a je to také spolek Veselá Zalabská, který se věnuje pořádání společenských akcí v místní lokalitě. O něm ovšem budu psát později přesněji v souvislosti s masopustní slavností, neboť jeho aktérství v obci je pro mou práci stěžejní a chtěl bych mu věnovat více než jeden odstavec.

5.3 Průběh masopustu

Samotná událost masopustu, kterou jsem se rozhodl sledovat, se konala 18. 2. 2017 pod organizační hlavičkou zapsaného spolku Veselá Zalabská. Jednalo se již o 3. ročník této akce. Hlavním místem dění byla restaurace U Kapličky, kde měl po průvodu probíhat hudební

program s občerstvením a kde také již od 9:00 probíhaly přípravy. Na otázku, proč právě U Kapličky, mi bylo organizátory odpovězeno, že byli její provozovatelé iniciativnější než v restauraci V Zahradě a také, že se nachází na místě bývalé návsi.

Dříve než začnu s popisem masopustu, je třeba zmínit něco o vývoji této akce. Masopust je první akcí, jakou kdy spolek Veselá Zalabská pořádal. Má tedy nejvyšší počet opakování (3. ročník) ze všech jejích akcí. S nápadem zorganizovat zrovna masopust přišla nejspíše Libuše¹⁸, která již dříve uspořádala událost v podobném duchu na půdě místní základní školy formou "akce pro děti s rodiči".

Teprve poté dostala společně s panem Milanem¹⁹ nápad udělat masopust v rámci celé Zalabské. Dalo by se říci, že masopust byl vlastně jedním z důvodů k založení spolku Veselá Zalabská. Jeho první ročník dle mých informací pořádala stejná skupina lidí, akorát ještě nebyli oficiálně pod hlavičkou zapsaného spolku. Za účelem zaplacení tohoto prvního ročníku uspořádal organizátor Milan sbírku mezi sousedy. Vybralo se tehdy něco okolo 22 000 korun, které se utratily za akci. Pro ilustraci přikládám úryvek z rozhovoru s Milanem a jeho ženou Hanou²⁰:

Milan: To je vlastně důležitý, my jsme neměli žádný peníze, takže jsem vzal do hospody seznam a řekl heďte se sto plus kdo dá, to dá.. takže se to skládalo od sto koruny do dvou tisíc a opravdu jsme tenkrát dali dohromady, já nevím už si to nepamatuju

Hana: Asi 22 000

Milan: 22 000!! Jo, kdo mohl, dal stovku, podnikatelé dávali dva tisíce, samozřejmě se předháněli, takže to bylo jediné dobře a tak

Hana: A pak nám ještě po cestě přispěli třeba stovkou různý známý, co jsme potkali...

Milan: No takže takhle opravdu amatérsky to vzniklo.

Já: No a já jsem slyšel, že ten masopust byla první akce toho spolku

¹⁸ Libuše - "horní" Zalabská, ředitelka místní základní školy, organizátorka akce, 65 let

¹⁹ Milan - "dolní" Zalabská, zámečník a organizátor akce, 40 let

²⁰ Hana - "dolní" Zalabská, manželka Milana, 39 let

Hana: No to bylo jakoby masopust byla první akce toho spolku, jenže to jsme jako nebyli ještě ani zapsaní, protože oni chtěli nějaký vklad, pak zase že to zruší nebo hlavně pak na tý přihlášce dělali pořád nějaký problémy.. v tom obchodním rejstříku... pořád jsme to vraceli.. takže to byla první akce spolku, akorát jsme nebyli ještě zapsaní

Až druhý ročník byl psaný na právnickou osobu spolku Veselá Zalabská. Organizátoři také získali sponzory a začali shánět dotace od města. Regionální televize pro Ústecký kraj tvrdí, že se akce účastnilo taktéž 1000 návštěvníků (stejně jako tento ročník).

A nyní k samotnému masopustu. Popis budu strukturovat tak, jak na sebe události chronologicky navazovaly.

5.3.1 Přípravy

Dne 6. února 2017 jsem na facebookovém profilu spolku Veselá Zalabská objevil vyfocený propagační leták, který oznamoval konání masopustu. Samotný plakát končil výzvou "Dorazte všichni a v maskách!".

Obyvatelé Zalabské o akci věděli pochopitelně dříve než já. Spolek roznášel propagační letáky do schránek všech místních a vylepil po vsi spoustu plakátů. Co je ovšem silnější propagace než plakáty, je přímá komunikace s lidmi. Té spolek využil řekl bych maximálně. Součástí spolku je také ředitelka místní školy, propagace tak byla vedena i skrze místní školu.

Se spolkem Veselá Zalabská jsem se seznámil 10. února v pátek tedy týden a den před akcí. Zúčastnil jsem se "předmasopustní" porady, kde se řešily poslední detaily akce. Zejména, zda bude dostatek fotografií, jídla, jaké bude počasí a tak.

"My už máme rozdělený funkce a každej už ví, co má dělat. Víš, jak jsme to dělali už vloni." vysvětlovat organizátor Milan, jak to mají s organizací.

Do Zalabské jsem se vrátil teprve až den před samotnou událostí, v pátek 17. února. Mé kroky nevedly jinam než do místní hospody V Zahradě. Zde seděla skupina štamgastů tak jako každý jiný pátek. Téma masopustu bylo nakousnuto několikrát.

"*A co že je to za akci? Ten Masopust?*" ptal se David²¹. Svou neinformovanost vysvětloval tím, že má spoustu práce a nemá čas. Takových lidí zde bylo několik. "*A kdo že to pořádá? Kaplička?*" byla ovšem možná ještě častější. Celkově by se dalo konstatovat, že činnost spolku Veselá Zalabská byla štangastům V Zahradě málo známa.

"*My se asi ukážeme až večer.*" komentoval akci Daniel²² za "mladé". Přes den že prý mají už jiné plány. Spousta z nich plánovala jet na hory užít si ještě poslední trochu sněhu.

Zvláštní rétoriku zde rozvíjel místní Kamil²³. "*Oni se snaží oživit tradici, která tady ale nemá pevný základ. Nemá tu svou minulost. A ty věci, co se tam snaží dělat, to je jen "napodobenina" masopustu. Jó to masopust na Vysočině, to je správněj masopust.*" Na otázku, zda se zítřejší akce účastní, odpověděl, že má v servisu hodně práce a že to nestíhá.

Když bylo téma masopustu samovolně vyčerpáno, pokusil jsem se ho načít z vlastní iniciativy. Bavil jsem se tak třeba s místním hostinským Ondřejem²⁴. "*Byl jsem vloni i předloni, ale letos nejdu. Budu tady, v práci. Nestíhám to a děti si to zase tolik taky neužijou.*" vysvětloval svou plánovanou neúčast.

Mnohem více lidí ovšem kvitovalo, že se akce účastnit bude. Většinou ale neřešili žádné masky. "*Jako do průvodu se půjdu asi podívat, ale hlavně pak budu U Kapličky. Půjdu normálně bez masky.*" odpovídal Pavel²⁵ na mé všetečné otázky.

Velkou motivací, proč se akce účastnit, byly bez pochyby děti. Prakticky každý, kdo měl rodinu, se vyjádřil, že se zúčastní minimálně průvodu. Například Zdeněk²⁶ zdůvodňoval svou účast čistě tímto motivem. "*Kdybych neměl holky, asi bych tam ani nešel. Masky jsem sehnal předevčírem na internetu a jako upřímně, není to žádněj zázrak.*"

V den akce jsem měl sraz v 9:00 s organizátory U Kapličky, kde se měl připravovat prostor na samotnou událost. Dorazil jsem na čas, každopádně většina lidí už tam dávno byla. Hlavní organizátor Zdeněk, 6 až 7 dobrovolníků, organizátorka Lada s rodinou (2 dcery a jejich manželé) a asi 3 pracovníci hospody už stavěli hlavní stan, když jsem dorazil.

²¹ David - "horní" Zalabská, podnikatel, 45 let.

²² Daniel - "dolní" Zalabská, "mladí", 23 let.

²³ Kamil - "horní" Zalabská, automechanik, 33 let.

²⁴ Ondřej - "horní" Zalabská, hospodský, 46 let.

²⁵ Pavel - "horní" Zalabská, automechanik, 31 let.

²⁶ Zdeněk - novousedlík v "horní" Zalabské, 42 let.

Na dobrovolnou výpomoc dorazili sousedi z blízkého okolí, kteří byli taktéž často i štamgasty restaurace U Kapličky. Společně jsme vyklidili prostranství, připravili posezení z tzv. pивních lavic a setů a vyvěsili propagační plakáty sponzorů. Vyvěšené plakáty propagovali zejména zámečnictví organizátora Milana nebo ústecké Inpeko (pekařská a cukrářská výroba).

Přípravy probíhaly v zásadě na třech místech. Hlavní část byla pochopitelně na prostranství před hospodou U Kapličky. Zde probíhaly dalo by se říci všechny "manuální" práce. Organizátorka Lada, která má na starost komunikaci s hospodou a "catering", zde zajišťovala po celou dobu občerstvení pro pomocníky. Dostal jsem kafe, pár jeliček a jitrnic. Někteří si již k jedenácté hodině dali pivo.

Další přípravy probíhaly v hospodě. Zde se chystalo občerstvení na akci. Místní kuchyň byla doslova zaplavená koláčky, jitrnicemi a jeličky. Vařil se tu také zabíjačkový guláš, který vařila přímo organizátorka Lada se svou maminkou. "*Je to takový ten klasický, co děláme doma už léta.*" odpověděla to, co to je vlastně za guláš.

Třetím důležitým místem příprav byl dům organizátora Milana. Milan bydlí s rodinou hned přes silnici od hospody, má tedy dobrou strategickou pozici. A také se tu vařilo, ovšem tentokrát to byla tzv. prdelačka (černá zabíjačková polévka). Hlavním kuchařem byl určen Tomáš²⁷, místní a Milanův známý, jehož děda byl řezník a který dle svých slov jako jediný z rodiny z dědova umění něco pochytil. Recept na prdelačku se tak prý dědil z generace na generaci.

Zatímco jsem sledoval, jak Tomáš kontroluje teplotu ve várnici, vyprávěl mi Milan, jak polévku připravovali. Vařili ji celé dva dny a ve výsledku měli prdelačky skoro 100 litrů. U vaření pozvolna popíjeli, občas je přišel navštívit někdo z dobrovolníků či organizátorů.

Okolo 10:00 jsem se potkal s jistou paní Alenou²⁸, která si vzala za úkol zdokumentovat masopust a natočit o něm krátkometrážní film. V rámci svého natáčení se domluvila s několika rodinami, že přijdou do restaurace U Kapličky a udělají jí zinscenovanou přehlídku kostýmů, kterou natočí a použije do svého dokumentu. Nakonec přišlo celkem asi 5 rodin. Odměnou jim bylo přislíbeno poskytnutí dokumentu zdarma.

²⁷ Tomáš - "dolní" Zálabská, 45 let.

²⁸ Alena - Ústí nad Labem, pracuje v místní škole.

Zinscenované přehlídky se účastnily například masky pindruší, rytířů nebo "zvířátek". V kostýmech byly hlavně děti, rodiče jen občas.

"Ještě včera jsem šila ty jejich hábity." komentovala dění jedna z maminek. "To my jsme oprášili kostýmy z loňska." odpovídala jí druhá. Přehlídka kostýmů trvala zhruba hodinu.

Jak se blížilo 12:00, lidé se začínali pomalu rozcházet domů, aby se naobědvali, připravili a eventuelně převlékli do kostýmů. Organizátoři se také potřebovali připravit a převléci. Jediný, kdo měl z organizátorů již kostým na sobě, byla Lada v kostýmu "selky". Na otázku, kde sehnala tak pěkný kostým, odpověděla: "To my jezdíme na blešák do Prahy, tam seženeš všechno."

V půl jedné už U Kapličky byla snad jen obsluha. I já jsem se tedy vydal domů.

5.3.2 Masopustní průvod

Ve 14:00 se začali scházet účastníci průvodu na parkovišti termálních lázní. Během půlhodiny se zde shromáždil celý průvod, který se posléze na pokyn hlavního organizátora Zdeňka, vydal na cestu.

Průvod nebyl seřazen nahodile, nýbrž se řadil dle předem připraveného plánu. Na konci i na začátku bylo jedno policejní auto, které zajišťovalo bezpečný průběh procesí. Poté šli dva jezdci na koních, kapela, herci z Mladé scény přesně v tomto sledu a poté všichni účastníci bez ohledu na to, kdo měl či neměl masku. Dle slov hlavního organizátora se průvodu účastnilo okolo pěti set lidí. Nechci tento údaj vyvracet, počet lidí byl bezesporu v řádu stovek.

Z organizátorů jsem zde zahlédl jen Zdeňka, všichni ostatní, jak mi bylo později řečeno, čekali U Kapličky. Hlavní organizátor šel po většinu doby v čele průvodu, jen občas se mi ztratil v davu masek z dohledu.

Součástí průvodu byli i tzv. komparzisté. Tedy herci v maskách, které jsou považovány za "tradičně masopustní". Zde byli zastoupeni ve dvou složkách a celé procesí vedli. Byli to již zmiňovaní jezdci na koních, o jejichž majiteli jsem se dozvěděl, že má v

Zalabské rodinu, a herci z Mladé scény²⁹. Ti dotvářeli masopustní atmosféru svými maskami vodníka, soudce či smrti, ovšem také sešranými scénkami, jimiž provázeli celý průvod.

Kapela byla složena z šesti lidí, kteří hráli po téměř celou dobu na trumpety, pozouny, jednu tubu a bicí. Několikrát během průvodu jsem je podezíral, že hrají asi 5 písni pořád dokolečka. Když jsem se však zaposlouchal, zjistil jsem, že to nebyla úplně pravda. Hráli hudbu, která se dnes (zejména místními) označuje jako dechovka. Zazněly i staré klasiky jako Škoda lásky, nebo Co jste hasiči.

Na první pohled bylo viditelné, že účastníků s maskou je mnohem více než účastníků bez masky. Skladba masek byla velmi různorodá. Byla tu jak lidé, co se na celou událost připravovali týdny dopředu, tak lidé, kteří doma na poslední chvíli dali dohromady kostým. Kritéria, dle kterých lidé volili symboliku svých masek, byla dosti rozličná.

Letošním takzvaným hitem mezi maskami byly jednoznačně pindruše. Tedy asi desetičlenná skupina místních "cvičenek"³⁰ s dětmi převlečená za pindruše z pohádky "Kdo probudí pindruše?". *"Vyráběli jsme to 3 týdny. Ty klobouky jsou z montážní pěny."* komentovali svoje masky. Rok předtím šli údajně v podobné skupině za berušky.

Obdiv ovšem sklízeli i faraon, pirát, šašci, Nastěnka, Mexičani, rytíři nebo slon. *"Petr mi doma říká, jak furt prudím, tak jsem si řekla, že půjdu za fúrii, aby věděl, čeho si má vážit."* zdůvodňovala svůj kostým "napružené manželky" sekretářka místní školy. *"To je pyžamo moje dcery, ona v tom už stejně nespí."* vysvětloval Mirek³¹ v kostýmu myši.

Některým lidem k vytvoření kostýmu stačil jen pirátský klobouk nebo arafat šátek. Bez masky šli zpravidla téměř všichni starší účastníci. *"To at' kostýmy maj ty mladý, my se s nima jdeme akorát projít."* objasňovala paní Vlasta³². Nejvyšší účast byla dle mého názoru rodin s dětmi, přičemž děti měly masky vždy, rodiče většinou. I já jsem byl v kostýmu.

Jak bylo již před začátkem průvodu avizováno hlavním organizátorem, zastávky se konaly celkem tři. U každé se mělo tančit a mělo se podávat občerstvení pro kapelu. Průvod jako takový začínal tedy na parkovišti a pokračoval přes "horní" Zalabskou (doslova horem, tedy cestou dál od řeky), čímž kopíroval trasu paralelně ležící hlavní silnice v obci. Občas

²⁹ Ústecký divadelní soubor.

³⁰ Cvičenky se pravidelně schází a chodí spolu nejen cvičit, ale také třeba do hospody. Jsou to všechno místní (převážně "horní" Zalabská).

³¹ Mirek - "horní" Zalabská, podnikatel, 52 let.

³² Vlasta - "horní" Zalabská, důchodkyně, 69 let.

vznikalo jakési obecenstvo průvodu v podobě lidí, co se sice neúčastnili, ale stáli po stranách silnice. Někteří účastníci (ovšem ne mnoho) se připojili k průvodu až třeba v polovině cesty.

K první zastávce se došlo zhruba po třetině cesty u domu jednoho z místních. Zde se chvíli stál, ovšem nic se nedělo. Vedení průvodu vypadalo chvíli trochu zmateně (jak kapela, tak herci nebo organizátor). Každý se však vypořádal se situací po svém. Muzikanti začali hrát, herci "tropit nepořádek" svými scénkami a po chvíli se pokračovalo dál. Organizátory mi to bylo posléze celé vysvětleno tak, že se sice domluvili, ale když došlo na věc, nikdo se tam neukázal.

Průvod pokračoval dál k dalšímu domu, kde se mělo zastavit. Tam již proběhlo vše podle očekávání. Herci z Mladé scény spustili svoje divadlo, kdy vodník za doprovodu svého "brekeke" tančil s paní domácí. Zatančili si, muzikanti i někteří účastníci nepohrdli nabízeným alkoholem, zahrála se písnička a šlo se dál.

Poslední zastávka se konala již téměř na konci celé cesty těsně před místní školkou. Zde se nejen opakoval předchozí proces, ale ještě k němu přibylo věšení basy. Mladá scéna přinesla vyrobenou (ze dřeva a lepenky) basu s přidělaným obličejem v podobě škrabošky, kterou jako součást svého vystoupení "na znamení očištění se od hříchu" pověsili na taktéž vyrobené šibenici. Celou dobu přitom stáli naproti celému průvodu na vyvýšeném místě u místní školky.

Poté se průvod, který trval odhadem 45 minut, přesunul k restauraci U Kapličky, kde už čekala značná řada lidí (bez kostýmů), zbytek organizačního týmu, a kde pomalu začínal hudební program.

5.3.3 Zábava U Kapličky

Průvod masek se zde takřka rozmělnil mezi ostatní návštěvníky. Organizátoři mluví až o 1000 účastnících stejně jako místní plátek Ústecký deník. Celý program probíhal na prostranství před hospodou. Jen ti, co se chtěli ohřát, nebo místní štamgasti zavítali dovnitř do lokálu.

Od zhruba 15:30 začala hrát kapela Brass Bombers z Ústí nad Labem (její součástí bylo i několik muzikantů z kapely z průvodu), kterou vedl ředitel jedné ústecké základní umělecké školy. Kapela je v Ústí nad Labem poměrně známá, často hraje právě na zábavách

či plesích. V jejich repertoáru převládaly písně české. Zejména písně Karla Gotta měly velký úspěch. Jak se ale zábava rozvolňovala, zařadili i písně v angličtině (Dirty dancing).

Zvláštní kapitolou masopustní zábavy je jednoznačně občerstvení. Organizátoři se dle svých slov snažili vybírat takové občerstvení, aby korespondovalo s jejich představou masopustu. Důraz byl kladen na domácí přípravu. A tak se zde podávala domácí zabíjačková polévka, chleba se škvarkovou pomazánkou, vepřový guláš nebo koláče. Dále také jitrnice či jelita, jež ovšem nebyla vyrobená místními, nýbrž zařízena přes firmu. "To by bylo moc složitý vyrábět." zdůvodňovala Lada, proč není vše domácí.

Nutno podotknout, že ihned poté, co dorazil průvod, se začaly u stánků s občerstvením tvořit obrovské fronty. Lidem to vyloženě nevadilo, většinou prostě čekali a čas si krátili konverzací se sousedy. Jen sem tam někdo si občas postěžoval, že "tu stráví mládí, než dostane pivo".

K pití si zde návštěvník dal buď něco z klasické nabídky restaurace U Kapličky (počínaje pivem a limonádou, přes svažené víno, grog a konče tvrdým alkoholem) nebo mohl zavítat ke stánku místního vinaře Miroslava³³ ("*Neboť Zalabská vždycky byla vinařskou oblastí*" - hlavní organizátor Zdeněk).

Pro děti zde organizátoři zařídili uměleckého kováře, který je taktéž místní. Děti se u něj učily kovat špičky a přihlížející se mohli ohřát u rozpálené výhně.

Speciální atrakcí byla výstava starých fotografií Zalabské, která byla vyvěšena na zdi hospody. Sbírkou asi 21 snímků zachycovala rozličná místa obce popřípadě obec jako takovou v různých údobích historie. Zejména mezi nimi byla kaplička, termální lázně nebo hotel Srdíčko. Vyjma jedné (termální lázně) byly všechny černobílé. Lidé se zde zastavovali a ukazovali si, kde se nachází na obrázku jejich dům, domy sousedů či významná místa v obci (opět kaplička, Srdíčko). Čas od času odhadovali, z jakého jsou roku. Těžko říci, zda to byl účel, ale fotografie měly svůj úspěch také díky své strategické pozici, neboť se okolo nich často tvořily fronty ke stánkům a tak si často lidé krátili čas ve frontě komentováním historických snímků.

U výstavy starých fotografií byla ještě jedna výstava. Organizátor Milan sem přinesl asi 5 starých předmětů (které dle mých informací našel na půdě), které různě humorně okomentoval. Lidé si tak mohli prohlédnout "nočník Karla Maye", "velociped, co v roce 1920

³³ Miroslav - "horní Zalabská", vinař, 65 let.

patřil továrníku Schichtovi" nebo "policejní velociped z roku 1920 nalezený v četnické stanici v Zalabské".

Zábava probíhala zprvu poklidně. Kdo byl ze Zalabské (jelikož akci navštívilo i mnoho "přespolních"), našel k sobě souseda a vedl rozhovory. Prostranství před hospodou se tak v první chvíli proměnilo na jakési "diskusní fórum", kde se prolínaly skupinky sousedů a bavily se mezi sebou. Spousta lidí, co se zde potkala, se neviděla velmi dlouho (údajně protože nikdy nebyla příležitost).

Mohlo to být tak půl na půl, lidé s maskami proti lidem bez masek. Občas jsem zaslechl poznámku, že "letos je těch masek méně". Kritika šla také na hlavu hospody U Kapličky za to, že nezařídili na akci sál (který je součástí objektu, užívá se běžně na plesy). "*Taky to mohl otevřít, jako vloni.*" stěžoval si Karel³⁴.

S přibývajícím alkoholem a vzrůstající náladou se zábava postupně rozvolňovala. Někteří lidé šli dokonce tančit. Na začátku tančily sotva dva páry. Již o hodinu a půl později tančilo párů nejméně 10 (více by se jich na improvizovaný "parket" ani nevešlo). Začalo se taktéž zpívat a okolo 17:00 dorazili místní "mladí".

Kapela skončila v 18:00 a většina společnosti se buď přesunula někam na "afterparty" nebo domů. Je třeba zmínit, že když už dohrála kapela, byl počet účastníků značně menší než na začátku. Někteří lidé, zejména pak právě rodiny s dětmi, opouštěli postupně akci a směřovali povětšinou domů. Někteří štamgasti restaurace V Zahradě se zase přesouvali do "své" hospody.

5.3.4 "Afterparty"

Akce jako taková byla oficiálně ukončena v 18:00. Od začátku však bylo proklamováno organizátory, že U Kapličky bude probíhat i "afterparty". Jako "afterparty" ovšem nechci označovat jen dění U Kapličky. Já tak označuji i dění v restauraci V Zahradě, neboť i sem přišli účastníci masopustu na tzv. dopitnou.

Po šesté hodině se prostranství před hospodou začalo pomalu vylidňovat. Uklidily se stánky, jídlo a brzy odjela i kapela. Venku tak zůstalo jen sezení z pивních lavic, neboť ty se

³⁴ Karel - "dolní" Zalabská, 50 let.

nedaly odnést, a jedna várnice prdelačky. Začalo se také pomalu ochlazovat a tak ti, co zůstávali venku, až na místní "mladé", posedávali hlavně u provizorního ohniště. "Mladým" prý nebyla zima.

V lokále restaurace U Kapličky se začínala rozjíždět zábava. V maskách tu už byli jen někteří organizátoři a pár lidí. Hlavní a největší stoly zabrali štamgasti a lidé, co se s nimi znali. Během několika minut nebylo v restauraci jediné volné místo k sezení.

Lidé se bavili o rozličných tématech. Jak se akce povedla, co se jim líbilo nejvíce, s kým se potkali. Častým tématem také bylo "V Zahradě versus U Kapličky". "*Tady je lidí, to musí bejt V Zahradě asi vylidníno, co?*" začal se mnou konverzaci Vilém³⁵. "*To dneska V Zahradě prodělali, co?*" zaslechl jsem říkat jinde.

Asi největší rozruch zde dělala skupina okolo organizátora Milana, který sám byl v kostýmu "toho vysokého z Alles Gute". Už trošičku připitý bavil své okolí scénkami z oblíbeného seriálu a povídal si s každým, koho potkal.

Teprve zde začaly být rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi viditelné. Z "horní" Zalabské tu bylo do patnácti lidí (což je opravdu menšina, celkový počet lidí bych odhadl na tak 60), kteří buď seděli venku s "mladými", bavili se uvnitř ve svém kroužku nebo splynuli s davem a bavili se se všemi. Zvláštní kategorií se ukázali být novousedlíci. Těch tu rozhodně nebylo málo, dokonce bych řekl více než starousedlíků z "horní" Zalabské. Seděli zpravidla na baru a účastnili se konverzace tu s tímhle, tu s tamtím sousedem.

"Mladí" seděli celou dobu venku. Masku z nich neměl nikdo a okolo osmé hodiny, tedy v době, kdy přišli organizátoři, že jdou uklidit venkovní sezení, odešli pryč.

Okolo 22:00 opustil "afterparty" hlavní organizátor Zdeněk se svou ženou. Venku před hospodou již zbyla jen kostra stanu a pár posledních věcí. Vevnitř, jak jsem slyšel probíhala zábava až do pozdních ranních hodin.

Já jsem nemeškal a šel jsem se podívat do restaurace V Zahradě, abych viděl, jak "afterparty" probíhá zde.

V restauraci V Zahradě probíhala výrazně klidnější zábava. Lidí tu bylo o poznání méně a sestava štamgastů mnohem více připomínala běžný poklidný večer než "afterparty". V

³⁵ Vilém - "horní" Zalabská, "mladý", 26 let.

zadní části lokálu se slavily narozeniny jednoho z místních ("horní" Zalabská), jež o nějaký masopust jevil pramalý zájem.

V přední části restaurace seděli "mladí". Tedy přesněji řečeno úplně ta stejná skupina "mladých", která ještě před chvílí seděla před hospodou U Kapličky. Kolem nich se pak soustředila společnost místních, která přišla z masopustu.

Že zdůrazňuji "ta stejná skupina mladých", má svůj důvod. Ve skupině se totiž objevil i místní (František³⁶), co má v Zahradě zakázaný vstup. V tento den a vlivem této události (jak jsem zjistil, "mladí" byli U Kapličky také proto, že ho dlouho neviděli) bylo poprvé porušeno jedno z velkých společenských tabu v Zalabské a pravděpodobně jen díky této události proběhlo bez konfliktu. Tabu bylo ovšem narušeno jen pro tento večer, jinak trvalo dál a tak pro Františka visel nad hospodou pomyslný zákaz vstupu dál.

Zatímco U Kapličky probíhala zábava v duchu oslav ukončené akce. Zde, pokud mělo dojít na téma uplynulé události, docházelo spíše ke kritickému hodnocení. "Mladí" se zde velmi rychle posunuli do role obhájců a zaujali poměrně jednotné stanovisko. *"Aspoň se tady něco děje. Bez nich by se tu nedělo nic. Obnovujou nějaký tradice, to tu nikdo jinej nedělá."* hájil masopust Jakub³⁷.

Proti nim se vymezovali někteří místní. Jedním z argumentů kritiky bylo kupříkladu tvrzení, že akce byla komerční a popřípadě, že tu nemá žádnou návaznost na minulost.

"Podívej se na to, já jezdím na tu Vysočinu, tam je to úplně jiný, chodí se od baráku k baráku, tančí se, každý barák taky přispívá na hasiče, co to organizují. Oni [spolek Veselá Zalabská, pozn. aut.] maj peníze od města, ty prachy jdou z našich daní. Musej platit ty herce, to je jenom komparz, nic víc. Taky ty koně, toho kováře a tak. Nechci tam kvůli tomu chodit. Nevim, jestli na tom vydělávaj, ale komerční jsou. Každopádně to ale chápu. Ta tradice se nějak zavíst musí a tady to nemá žádnou návaznost na minulost. Nikdy dřív se tu masopust nedělal," vysvětloval Kamil svůj názor.

Veškeré diskuze ovšem neměly dlouhého trvání. Rychle se připozdívalo a alkohol i zde začal postupně stoupat lidem do hlavy.

³⁶ František - "horní" Zalabská, dříve součástí "mladých", 30 let.

³⁷ Jakub - "horní Zalabská, "mladý", 25 let.

Okolo druhé hodiny ranní už zde sedělo jen pár posledních místních zpravidla bez síly na jakýkoliv další rozhovor o masopustu.

5.3.5 Po masopustu

V neděli ráno jsem se šel podívat, jak probíhá úklid. Ten se prakticky příliš nekonal. Akorát se složil stan a jinak se dělal běžný úklid hospody. Zbytek se stihl již večer předtím.

Odpoledne jsem se šel podívat do hospody U Kapličky. Nedařilo se mi však vstoupit do terénu tak jako předchozí den a odešel jsem tedy s nepořízenou. Cestou domů jsem se stavil v Zahradě, kde to bylo trochu lepší. Někteří místní si tu prohlíželi fotky z uplynulé akce a ukazovali si, kde kdo má jakou masku. Občas se téma masopustu dalo sledovat v jejich debatách.

"Šel jsem tam jen kvůli dětem, celý je to nějaká zavedená tradice nějakého spolku, co si na něco hraje." rozváděl debatu Zdeněk. Záhy se tu spustil rozhovor velmi podobný tomu z předchozího večera.

"Ale kdo jinej tady něco dělá, oni se aspoň snažej ty tradice oživovat" oponoval opět Jakub. "To by v Zahradě museli na týden zavřít, aby ustála takovou slávu." přidával k tomu ještě se smíchem Pavel. "Hele, tady zas dělaj pálení čarodějnic a různé koncerty." kontroval mu Daniel.

Den na to vyšel místní plátek Ústecký deník s reportáží ze Zalabského masopustu. Informoval čtenáře o tom, že se ho účastnilo přes jeden tisíc návštěvníků. Někteří obyvatelé Zalabské to číslo považovali za přehnané, jiní mu nevěnovali pozornost.

Také na facebookovém profilu spolku Veselá Zalabská se šířila vlna fotografií a pochvalných komentářů.

Masopust postupně s každým ubývajícím dnem přestával být tématem rozhovorů místních obyvatel.

5.4 Spolek Veselá Zalabská

Z rozhovoru s panem Zdeňkem, předsedou spolku Veselá Zalabská, a jeho manželkou Ludmilou:

Já: No a jak jste se dali dohromady? To jako jednoho dne vás napadlo, že budete spolek?

Ludmila: To vymyslela Libuše...

Zdeňk: Já jsem nesl Milanovi něco, že jsme něco potřebovali svařit nebo co a on mi říká: "Budeš prezident".. říkám "Milane tys něco pil nebo co?"... "Ne, budeš prezident" ... "Počkej, co to meleš?"... říká: "Mluvil jsem s Libuší a budeme tady dělat akce a ty to budeš šéfovat..."

Spolek Veselá Zalabská vznikl mezi lety 2014 a 2015. Tedy v období mezi prvním a druhým ročníkem masopustu. "Mezi lety" říkám proto, že je rozdíl mezi vznikem oficiálním (úředně stvrzeným vznikem spolku) a vznikem skupiny, která se zapsaným spolkem posléze stala.

Oficiálním datem vzniku spolku a tedy datem, kdy byl spolek zapsán do obchodního rejstříku firem, je 7. října 2015. Ovšem skupina se už v minulosti předtím jako spolek chápala.

Zakládající členové byli tři. Zdeňk, Milan a Libuše. Ještě před tím, než byl úředně potvrzen status spolku, se však tato trojice rozrostla. Jako první přibyla Ludmila, manželka předsedy Zdeňka, Ondřej, manžel Libuše, poté Hana, Milanova manželka, a naposled Lada, jejíž rodina vlastní a provozuje restauraci U Kapličky.

Pro ilustraci přikládám další úryvek rozhovoru, tentokrát s paní Ladou:

Já: A mohla byste mi říct o tom, jak se ten spolek dával dohromady nebo tak?

Lada: No jasně, no my jsme tu restauraci koupili, je to 7 let a tady se nic nedělo, tady to bylo mrtvý a pak jsme začali dělat děstkej den tady venku nebo nahoře Mikuláše a tak a pak jsme tady venku seděli a tady byla taková parta lidí, tak jsme se nějak bavili a pan Zdeňk, to je takovej organizátor tady a paní ředitelka ze školy [Libuše, pozn. aut.], protože oni dělali první rok ve škole byl masopust, ale to nebylo ono, to bylo malý v tý škole vid'. Tak jsme si nějak sedli a dohodli, že by bylo dobrý, protože v Budíně [Vedlejší vesnice, pozn. aut.] maj taky vid',

se to jmenuje "pro lepší Budín" nebo "Za veselejší Budín", že uděláme nějaký spolek. Tak jsme se domluvili, sedli vid'. Já jsem jako hlavně přes jídlo, přes hospodu, přes žrádlo jak říkají. A pan Zdeněk, ten to zařídí papírově. Pak je tam pan Milan, to jsou technický věci, ten zařídí stany a tak, no a paní Hana nám dělá finance, peníze a paní Libuše... ta jako všechno... třeba študuje, kdy ten masopust může být. Já tomu nerozumím, jsou určitý dny, kdy to být nemůže a pak jsme měli Letnice v létě, to je taky nějaký svátek, taky jsem neznala a ty musej být do určitýho dne, jinak to neplatí. Takže takhle jsme se jako dali dohromady.

Od roku 2016 pořádá spolek i jiné akce než masopust. Na svém kontě mají Letnice, Posvícení, Den vína v Zalabské nebo výstavu betléma v místní kapličky. Mezi jejich další činnosti patří právě obnova a údržba kapličky sv. Anny.

Jak je vidět v úryvku, členové spolku si tak nějak "přirozeně" rozdělili pole působnosti. Zdeněk je předsedou spolku. Zajišťuje veškerou komunikaci s úřady a rozděluje práci. Na své pozici je také proto, že se spolu se svou ženou Ludmilou živí organizováním (zejména plesů). Má tedy dobrou síť kontaktů a spoustu zkušeností. Bydlí v "dolní" Zalabské a je v obci starousedlíkem. Se svou ženou tedy vytváří hlavu spolku a svolává schůze. Milan zařizuje tzv. technickou stránku věci. Povoláním je zámečnický, má i vlastní zámečnickou firmu. Bydlí taktéž v "dolní" Zalabské, ale je zde novousedlíkem. Jako své plus chápe také to, že má rozsáhlou síť kontaktů v obci, lidově řečeno "zná hodně lidí". Hana má na starost účetnictví a "věci okolo financí". Sama sebe charakterizuje jako "tichou" součást spolku. Nechce být oficiálně členkou (tedy ne papírově), ale za plnohodnotnou členku se považuje. Libuše má ve spolku velmi ústřední postavení. Nejen, že získává informace, kdy daná událost smí a kdy nesmí být, ale také náležitosti, které má masopust splňovat, aby "byl masopustem". Samozřejmě ne jen u masopustu, ale i u všech ostatních akcí, co spolek pořádá. To ovšem není její jediná funkce. Je také jakýmsi místním expertem, který ukotvuje identitu vesnice v sociální realitě. A díky tomu, že pracuje jako ředitelka místní školy, má dobrou pozici pro propagaci akcí spolku. Zároveň má skrze to v Zalabské určitou prestiž a spoustu známých. Její manžel, pan Ondřej, se sice neúčastní schůzí, ovšem za součást spolku se počítá. Zejména díky betlému, který dal dohromady a vystavil v místní kapličky. A paní Lada má na starost zázemí akce a komunikaci s hospodou U Kapličky. Na letošním masopustu zajišťovala vlastně kromě polévky všechno občerstvení.

Vznik samotného spolku souvisí právě s událostí Masopustu. Paní Libuše pořádala nejprve masopust v rámci školy. Organizaci ve škole měly ovšem na starost místní učitelky.

Důvodem, proč nebyl masopust v rámci školy dostačující a proč šla ředitelka za Milanem se svým nápadem organizovat akce v Zalabské, je právě nadměrná vyčerpání učitelského sboru místní základní školy. Ve škole pracuje aktuálně zhruba 6 pedagogů. Je zde pět tříd (1. stupeň). Organizace akcí nad rámec výuky byla nejspíše shledána jako příliš zatěžující a tak musela Libuše směřovat svou snahu a nápad jinam. Východisko představoval pan Milan s panem Zdeňkem.

Další, co je třeba zmínit, že při hledání inspirace se nedívají organizátoři jen do minulosti obce, ale také upínají zrak k okolním obcím. Okolní vesnice tak slouží buď jako nástroj k vymezení, tedy po způsobu "když oni to mají, tak my to budeme mít lepší", nebo inspirace, tedy jako nástroje k osvojení "know-how". Možná je samozřejmě i kombinace obojího. Zajímavé je, že se Zalabská vymezuje zejména vůči obcím, které jsou položeny geograficky nejbližší³⁸. Mezi některými vesnicemi probíhá dokonce "vzájemná špionáž" vedená tedy spíše v duchu "vzájemné výpomoci", ovšem vždy jen na úrovni "know-how".

Z rozhovoru s paní Libuší:

"Libuše: A pak nám jde o to, aby se ty lidi sešli!"

Já: A proč myslíte, že se potřebují scházet?

Libuše: No protože mají hodně práce a jsou zaměřený dost na sebe a práce je dost náročná. Chybí nám to společný tady.

Já: A proč myslíte, že to tak je?

Libuše: No já si myslím, že když dřív byla vesnice, tak byl sedlák, ty lidi se znali, měli nějaký svoje polička, scházeli se v té hospodě a ty tradice tam byly jo. Je to i jako z toho takovýho mýho vlastenectví, že jsem šťastná, že jsem Češka a každej člověk by měl vědět, kam patří, znát svoje kořeny. Jo tak jsem to chtěla nějak vrátit. Oni vem si třeba na té Moravě, tam ty kořeny cejtěj, protože ta tradice je tam živější. A u nás tady v Čechách to víc mizí. Tak to já i z takovýho toho vlasteneckýho důvodu, aby ty lidi cejteli ty kořeny a to myslím, je učí ta tradice."

Jako hlavní myšlenku konceptu svého spolku vidí jeho členové tzv. sousedování, tedy "aby se lidé scházeli". Tato myšlenka se opakuje napříč všemi mými rozhovory s organizátory. Všichni se shodují v tom, že cítí potřebu, "aby se lidé setkávali". Proč je tu

³⁸ Viz Budín v úryvku výše.

ovšem taková potřeba, je už složitější otázka. Na základě mého bádání by se dalo říci, že členové spolku reflektují situaci v Zalabské jako neuspokojivou, co se týče společenského života, díky čemuž jsou motivováni se sjednotit v zapsaném spolku a produkovat společenské události.

"Já: No a jak jste došli k nápadu zrovna masopustu, proč zrovna masopust?"

Milan: Tak nám to připadalo s tou školou takový nejtradičnější, protože ta škola říkala, že nebudeme podporovat žádný halloweeny ale typicky tyhle staročeský starosudetský svátky.

Hana: No ony to byly ty typicky český svátky a první začíná vlastně to období masopustu, který začíná od toho šestýho, od toho Cyrila po těch třech králech a vlastně do těch Velikonoc.. pak se na to nalepily ty letnice a další akce... pak jsme další dělali zase tak, abysme zase jako, že to tady někdo uspořádal, tak aby nám někdo přispěl do kasy to se taky řekne, že jo."

Akce pořádané spolkem Veselá Zalabská by se z jejich perspektivy daly rozdělit na dva typy. Akce hlavní, jimiž se spolek profiluje, kupříkladu masopust, který je jakousi jejich "vlajkovou lodí" a akce vedlejší, které "přinesou něco do kasy" nebo by jednou mohly být i hlavní, jen prozatím nemají takovou popularitu (letnice, posvícení).

5.5 Proces konstrukce identit obyvatel Zalabské

A nyní se již dostáváme konečně ke kýžené konstrukci identit. Jak bylo řečeno v teoretické části, identita je vyjednávána také diskurzivními praktikami. Jelikož je "proces identifikace vázán do určité míry na svobodnou vůli aktéra, ovšem vždy souvisí i s diskurzivními praktikami, které vytváří jakýsi výběr identit"³⁹, se domnívám, že to, jakým způsobem spolek Veselá Zalabská organizuje své akce a zejména masopust, je právě diskurzivní praktikou, která vytváří obyvatelům Zalabské jistý výběr identit, ke kterým se mohou vztahovat. A tento diskurz se rozvíjí skrze jednotlivé praktiky, které organizátorský tým umisťuje do rámce události.

³⁹ BARŠA, P.: *Konstruktivismus a politika identity*. In: *Antropoweb* [online], dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/konstruktivismus-a-politika-identity> (cit. dne 24. 6. 2017).

Asi hlavní rovina identit, která je tímto diskurzem produkována, je identita vesnice. "My jsme vesnice" dalo by se říci. V našem případě ve dvou rovinách, kdy se jedná buď o konkrétní vesnici Zalabskou nebo o vesnici jako způsob vymezení se proti městu. První rovina je vedena kupříkladu důrazem na to, aby co největší část programu byla tvořena místními. Jak na masopustu, tak na dalších akcích se s tímto jevem můžeme setkat. Kupříkladu na všech akcích má stánek místní vinař, kovář na masopustu byl taktéž místní, průvod koní byl zajištěn rodinou, která má v Zalabské rodinu, část kapely byla místní, atd. Také probíhá skrze vztahování k paměti obce a vůbec ke všemu, čím je Zalabská "odlišná" od okolních vesnic. Zejména to je vztahování se k slavným osobnostem, které s obcí souvisí. V tomto případě jde hlavně o Karla Maye, který zde na konci 19. století přebýval. Součástí masopustu tak byla sbírka předmětů, mezi nimiž se objevil i "nočník Karla Maye"⁴⁰. Druhá rovina této identity je zároveň spojena právě s výše zmíněným "sousedováním". Totiž i ona zmíněná "potřeba setkávání" vychází z tohoto diskurzu. Setkávání, hlavně to pravidelné a společné, chápou členové spolku a zejména paní Libuše jako základní specifikum "lidí, kteří se znají". A vesnice je dle nich obývána právě takovými lidmi, kteří se znají. Aby tedy mohla být Zalabská vesnicí, musí se zde lidé setkávat a musejí se znát. Tato logika je, řekl bych nejvíce stěžejní pro můj výzkum, protože nekončí zde, ale pokračuje dál. Paní Libuše totiž chápe jako hlavní prostředek setkávání na vesnici právě tradici. Zároveň chápe tradici jako způsob, "jak si lidé uvědomují svoje kořeny". Inspiraci pak hledá třeba na Moravě.

Důraz je kladen také na to, aby zábava probíhala "společně" a "aktivně". Paní Libuše sama uvádí, že se snaží, aby se lidé "spolupodíleli na té akci". Na masopustu musí mít masky, na posvícení pečou vlastní koláče do soutěže, na advent si připravují vlastní adventní věnce. V tom vidím jistou tendenci předávat účastníkům pocit, že jsou součástí jedné skupiny a že akce, které se účastní, je svým způsobem i "jejich".

Toto "my jsme vesnice" má markantní vliv na podobu celého masopustu a nejen něj. Celý masopust existuje v jakémsi svém rámci, který je dán tím, jaké informace mají organizátoři o jeho podobě. Tento rámec se kombinuje s požadavky diskurzu a vzniká masopust ve své zalabské formě. Ovšem je to zároveň tento diskurz, kdo přivádí rámec masopust na svět.

⁴⁰ Nutno podotknout, že není jisté nakolik byly vystavované věci opravdu tím, za co se vydávaly, ovšem popisem tam byl a zněl takto.

Abych vztáhl tento přístup v konkrétnějších intencích ke svému výzkumu, přijal jsem ve své práci perspektivu Erica Hobsbawma a pokusil se nahlédnout tradici masopustu. Mnou sledovaná tradice se pak jeví jako "přerušená", byť neodkazuje na žádný konkrétní masopust v minulosti, implikuje jakési vědomí, že se "někdy dříve" konala. Masopust v Zalabské lze tedy identifikovat jako přerušenu tradici, neboť se vskutku jedná o soubor praktik, který vyžaduje opakování a naznačuje určitou návaznost na minulost.

V historických pramenech obce Zalabská⁴¹ popravdě nenalezneme mnoho odkazů na jakékoli tradice, ačkoli zrovna masopust zde jednou zmíněn je, přesněji v 60. letech. Průzkumem jsem ovšem zjistil, že ani pořadatelé ani návštěvníci o této zmínce neví⁴².

Dle Erica Hobsbawma je tedy tradice legitimizována svým odkazem k minulosti⁴³. Domnívám se, že tento akt legitimizace je pro můj výzkum zásadní. Konání masopustu je legitimizováno skrze odkaz k minulosti, který ovšem není dán žádným konkrétním údajem. Ať už se bavíte s organizátory akce nebo s účastníky, oba si uvědomují nejistotu v tom, zda se tu vůbec někdy nějaký masopust konal. Přijde jim ovšem samozřejmé, že ano, jen neví kdy ani jak.

Co je ale zajímavé, že téměř vždy, když došlo v rozhovoru na toto téma, začali informátoři mluvit o tom, jak to tu bylo dřív a hlavně, jak to tu "dřív více žilo". Sáhodlouze mi pak popisovali, jak byla Zalabská vesnicí s bohatým společenským životem.

Já: No a ty říkáš, že jsi v Zalabský 50 let. A pamatuješ si tady nějaký takovýhle slavnosti? Nějakéj masopust nebo něco podobnýho?

Vlasta⁴⁴: No masopust konkrétně ne, ani posvícení ani masopust ne, ale pamatuju si tady Baráčníky a pamatuju si školu, školku, hasiče, sportovce, tady byli velmi činný a vždycky se dělali akce. Baráčníci dělali májovou veselici, škola, školka, ty dělaly plesy v zimě a to bylo hodně na děti, že se tam vybíraly peníze na děti. Sportovci to bylo to samý, hasiči to bylo to samý. To bylo přesně to samý. Byli i lidi, co dělali ze svejch vlastních surovin obložený chlebičky, jednohubky a to se odneslo na ten ples, o půlnoci se to prodávalo a výtěžek šel tý organizaci, která to pořádala a nikdo se neptal: "Dostanu za to? Mam za to?"

⁴¹ Zejména v kronice.

⁴² Přesněji řečeno, zatím neví. Čím více totiž schraňují informace o minulosti obce (a zde mám na mysli hlavně spolek Veselá Zalabská, která událost organizuje), tím více se dobírají k pramenům, jako je například kronika.

⁴³ Hobsbawm, *The Invention of Tradition*, c.d., s. 1.

⁴⁴ Vlasta, "horní" Zalabská, 70 let

Já: No a ty organizace zanikly?

Vlasta: Ano hasiči tu už dneska nejsou, sportovci tu sice jsou, ale ty nic už nedělaj a baráčníci zanikli, protože ta stará generace vymřela a mladý o to neměli zájem, takže to všechno zmizlo.

Při hledání původu masopustu se tak mezi obyvateli rozvíjí zvláštní druh vzpomínání. Je to jakési vzpomínání na to, "jak to dříve bylo lepší". Stejně jako organizátoři masopustu i ostatní obyvatelé cítí úbytek společenského života. A dokonce uvádí viníka, dva faktory, které způsobily aktuální situaci. Za první dobu a za druhé to, že Zálabská již není vesnicí.

Já: No a proč myslíte, že se to takhle už neděje? Proč myslíte, že dřív byli soudržnější a teď už nejsou?

Vlasta: Dneska je jiná doba. Dneska jsou lidi zlí, závistiví.

Pavla⁴⁵: A za všim se strašně moc honěj.

Vlasta: Hned za všim viděj peníze.

Já: No ale co to mohlo způsobit tohle?

Vlasta: Ta doba tohle přinesla, tenkrát to takový nebylo.

Pavla: Ona to po tobě vyžaduje svým způsobem, protože teď tím, že jakoby je otevřená Evropa a otevřenej svět, tak vlastně jsou lidi, který se ženou za něčim.

Vlasta: Nebyly mobily, nebyly počítače, ty děti věděli, co to je hrát si venku na hřišti nebo si hrát i doma na zahradě. My tu měli krásnou hrušku, děti si tam stavěly bunkr. Dneska, když se to řekne těm dětem dnešním, ty ani neví, co to je. A i ty rodiče víc držely k sobě, škola dělala spoustu akcí, kterých se ty rodiče zúčastňovali. Dneska je to problém, dneska, když chce škola posekat trávu, tak si na to musej zjednat firmu, protože z těch rodičů to nikdo dělat nebude.

Pavla: Protože všichni v tom viděj peníze.

⁴⁵ Pavla, "horní Zálabská, 36 let, dcera paní Vlasty.

Vlasta: Každý bude dělat jenom to, z čeho má prospěch.

Pavla: A každý ti řekne "Ale on za to něco dostane anebo bude mít dítě protekci".

Vlasta: Ale to už jsou věci, který zase druhý lidí dráždí a z toho vzniká ta závist a pomluvy.

Já: Takže dřív vlastně lidi drželi víc pospolu a nedělali věci jen za svým prospěchem a tím že se ta doba změnila... tam by se dalo říct, že se změnil režim třeba... nebo tak...

Vlasta: Samozřejmě

Pavla: No... změnilo se to chápání těch lidí... jo bych řekla... ono ani ten režim jako... jako změnil něco.. ale to chápání těch lidí se najednou změnilo, protože začali přemýšlet jinak... to je jako když máš stádo koní v ohradě a z ničeho nic jim tu ohradu otevřeš...

Vlasta: Je pustíš na svobodu.

Pavla: a každý ten člověk začne tu svobodu chápat jinak.. a tím pádem vznikaj právě tak jako věci "já ten má větší auto, já chci taky takový auto a ještě větší.. a začnou se lidi strašně předhánět... a chtěj jako prostě ukázat, že jsou lepší než ty druzí, ale už nekoukaj na to, že by měli žít život podle sebe a ne podle druhýho ale podle sebe a svých možností.

Já: Tím pádem se méně schází...

Pavla: Tím pádem se méně scházej protože to je samej stres a hodně musim vydělat a musim mít támhleto a honěj se za něčím, co jak se říká, si stejně do hrobu nevemou.

Vlasta: A tím pádem právě zabíjej tu soudržnost těch lidí.

Jako zásadní bod změny chápu rok 1980, kdy Zálabská pozbyla oficiálního statutu vesnice. Že tento rok chápou přelomově i samotní obyvatelé dosvědčuje už jen to, že každý, kdo se přistěhoval po tomto roce, je označován za novousedlíka. Starousedlíci totiž vesnici "ještě zažili". Zdá se, že změna statutu vyvolala řadu změn ve společenském životě místních.

Zejména to byl zánik mnoha aktivních spolků a sdružení, které bez institucionální podpory "shora" nedokázali přežít. Tato řetězová reakce se nezastavila a pokračovala směrem k událostem společenského života. Bez spolků, které do té doby události pořádaly, nebylo nikoho, kdo by v jejich činnosti pokračoval. Zůstala tu akorát škola, která sice zažívala nemalé přívaly nových studentů, ale zdá se, že stejně jako dnes trpěla nedostatkem pedagogického personálu. Situace tedy byla jasná. Počet kulturních událostí se rapidně snížil často možná až k nule.

Místní obyvatelé k tomu přidávají ještě rok 1989 jako další významný mezník. Změna režimu je zde chápána jako jakási "změna" doby. A s dobou se mění i lidé. Změna je chápána jako změna k horšímu. Každý to tedy hodnotí trochu jinak. Zatímco někdo dává důraz na to, jak "každý směřuje jen za ziskem", někdo zase vyzdvihuje nedostatek času a přílišnou zaměřenost na práci. Ať už je hodnocení doby jakékoli, všichni se tak nějak shodují, že je doba jiná, svým způsobem "horší", a změna režimu v roce 1989 je pro místní dobrým způsobem, jak tuto "změnu doby" ukotvit v paměti.

Počínaje rokem 1980 se obyvatelé takřka "přestali setkávat". Zároveň neustále přibývaly počty novousedlíků, čímž se situace ještě prohlubovala, neboť oni nikoho neznali a nikdo neznal je (tak s kým se potom setkávat). Úloha novousedlíků v procesu identifikace místních obyvatel ovšem není jen tato. Později se novousedlíci stali důležitým článkem vklíněným mezi starousedlíky. Článkem, který zajistil komunikaci mezi oběma skupinami a nebyl zatížen spory mezi "horní" a "dolní" Zalabskou.

Uvažuji takto. Před rokem 1980 se obyvatelé Zalabské identifikovali pomocí příslušnosti k vesnici. Jejich dosavadní proces identifikace byl udržován množstvím kulturních akcí a jistou svébytností či soběstačností obce. Zrušením statutu vesnice byl tento proces dle mého názoru razantně přerušen. Institucionální podpora, která se obci dostávala v době jejich samostatnosti a která do značné míry podpírala pilíře jejich identity, byla přerušena. Po následující léta identifikaci místních obyvatel slábla, což se pomalu stávalo předmětem reflexe místních obyvatel.

"Jaroslav⁴⁶: A to tady byly obchody dva, tady dole a nahoře. A proč? Dolní Zalabská, horní Zalabská. Přestože tehdejší předseda tady že jo "M N V" [Místní národní výbor, pozn. aut.], což vlastně bylo místo starosty, tak bydlel naproti Libuši, že jo. Pan Adolf, ten to dělal leta

⁴⁶ Jaroslav, "horní" Zalabská, 50 let.

letoucí a kdyby nebylo komunistů, tak ta vesnice asi zůstala do dneška no, protože tehdy strana chtěla, aby to město bylo větší a větší, tak polykalo ty vesnice, co byly těsně u nich...

Já: Hmm... To je zajímavý, takže vidíš tam nějakou návaznost jakoby se změnou režimu, která vedla jakoby...

Jaroslav: Já myslím, že jo no, že to s tím souvisí.

Já: Jo, že jakoby proč ta Zalabská už není vlastně vesnicí?

J: To bylo politicko-ekonomický rozhodnutí.

A: Politickou ekonomický rozhodnutí?

J: No protože ta vesnice neměla takový příjmy jako to město, abys platil za popelnice že jo, elektriku pouliční, že jo.. a tak dále...

A: Úředníky...

J: No a platit úředníky, tak se to asi nevyplatí, ale stejně je pravda, že když tady vesnice byla jako samostatná, tak autobus jezdil jako dneska, popelnice se vyvážely stejně jako dneska. Asi se hůř dosahovalo na investice, nebyly chodníky a tak, ale zas tady bylo více aktivit, že jo. Si vem, to je jak v Budíně [Sousední vesnice, pozn. aut.]. Rozdíl Budín, Zalabská. Vem si, máš tam ples sportovců, ples myslivců, ples kde čeho. Dřív to bylo tady taky. Já jsem furt hlídal doma teda, naši chodili tady v rámci Zalabský do kulturáku, že jo a přes zimu nebyly dva týdny, aby nebyl nějaký ples nebo zábava.

A: Takže máš pocit, že s tím jak se to změnilo z vesnice na kus města, tak se vytratily i tyhle věci?

J: No ztratila se identita, že jo. Když jsme přece jenom vesnice... a to je vidět i v tom Budíně. Tam i když jsou ty nový lidi, tak paradoxně ty nový lidi jsou tou hybnou silou, co to tam organizuje, protože oni chtějí vytvořit nějakou sounáležitost s něčím, oni hledají identitu k něčemu a je těší, že nejsou součástí konglomerátu typu Ústí, že jsou samostatná vesnice je to

jejich vesnice, že jo. Jakmile je něco jejich a je to někoho, tak přece jen máš větší snahu se o to starat a mít zájem nějakou komunitu, že jo. Tady jseš součástí města, že jo. To myslím, že to vždycky bylo, takže pan Zdeněk je ten, kdo to tu začíná nějak nabourávat a snaží se tady nějaký ty aktivity jako realizovat, že jo, ale určitě by mu to šlo snáz, kdybysme byli jako samostatná entita jako Zalabská, že jo, protože by víc lidí mělo zájem. Tohle je přece jen syndrom toho města. Co se děje na sídlišti? Co nezorganizuje město, to se neděje...

Ne, že by se místní přestali setkávat úplně. Samozřejmě běžná komunikace mezi místními probíhala. Je třeba ale zmínit, že na přelomu tisíciletí tu třeba nebylo ani žádné restaurační zařízení, kde by se lidé scházet mohli. Právě založení restaurací V Zahradě a U Kapličky dle mého názoru markantně ovlivnilo rozvoj procesu identifikace do budoucna. Vytvořily totiž prostor, kde se mohou lidé setkávat ve smyslu společenského života. Zároveň a to je podle mne důležité, tím, že byly postaveny v odlišných částech Zalabské, začaly zdůrazňovat identitu vázanou na starousedlictví. Lidé se začali více chápat jako z "dolní" nebo z "horní" Zalabské právě proto, že každý z nich měl svoji hospodu. A to mohlo oživit i vazby na minulost.

Krise identit se dle mého názoru projevovala ještě v jednom momentu. Zalabští obyvatelé se najednou stali "Ústečáky" a tedy obyvateli Ústí nad Labem a tedy také obyvateli města. Jenže identita "měšťák" má své specifické atributy, které původní obyvatelé vesnice nemohli ve svém blízkém okolí nalézt. Z jednoduchého důvodu a to, že sídlili stále na stejném místě, jen se změnil status jejich sídla. Místní obyvatelé se stěží mohli cítit jako obyvatelé města s posledním autobusem, který jede z centra v 23:00, s jediným obchůdkem se základními potravinami nebo školou, kde se učí jen do 5. třídy. Nehledě na to, že většina místních stále dojížděla a dodnes dojíždí do Ústí za prací. I ve způsobech komunikace můžeme vidět tyto náznaky. Když jede "Zalabák" do centra města, jede jednoduše "do města" a ne "do centra". Město v jejich myšlenkách začíná mnohem dál a oni se necítí plně jeho součástí.

Zalabská tedy nebyla ani vesnice, ale ani město. Někteří obyvatelé si tedy kladli otázku, čím tedy obec je. Jelikož městem být nemohla díky výše zmíněným faktorům, začali se postupně obyvatelé identifikovat jako "vesničané" a tedy začali považovat Zalabskou za vesnici. Ovšem zjistili, že i zde je problém. A to, že se nesetkávají, neboť součástí jejich ideálu vesnice bylo, že na vesnici se lidé znají a setkávají. Kde se vzal ten ideál? Jednoduše z představy staré Zalabské před rokem 1980.

Významnou roli zde hraje i nedaleký Budín, který slouží místním jako nástroj srovnání a vymezení sebe sama. Rivalita mezi Budínem a Zalabskou zde dle místních obyvatel byla vždycky. Dle jejich slov se po každém fotbalovém zápase mezi fanoušky z obou vesnic vyprovokovala rvačka. "Jsme lepší než Budín" je tak důležitou rovinou procesu konstrukce identit v Zalabské.

Vznik společenského prostoru v podobě obou hospod dal obyvatelům šanci sdílet vlastní myšlenky a porovnat je s ostatními sousedy. Právě díky tomu také později vznikl spolek Veselá Zalabská, který tvoří jedinou institucionalizovanou skupinu v procesu identifikace obyvatel Zalabské. Vznik tohoto spolku chápu jako výsledek dlouhodobé reflexe aktuální situace a jako důsledek procesu konstrukce identit.

5.5.1 Role masopustu v procesu konstrukce identit

"Kateřina⁴⁷: Jestli je účel masopustu, aby se lidi sešli, tak se to určitě povedlo. Jestli je účel, aby se pobavili, tak se to taky povedlo.

Jaroslav⁴⁸: Určitě.

Já: Takže se vám líbilo?

Jaroslav: Jo já myslím, že to splnilo svůj účel, přestože to s vlastním masopustem původním nemá nic moc společného.

Já: Proč si to myslíš?

Jaroslav: No nikdo půst pak nedrží, že jo.

Já: Takže podle tebe je ten masopust napojený tímhle způsobem na ten půst a tím, že ho tady pak nikdo nedrží, tak vlastně...

⁴⁷ Kateřina, "horní" Zalabská, 40 let.

⁴⁸ Jaroslav, "horní" Zalabská, 50 let.

Jaroslav: No v minulosti to tak bylo, byl to zvyk, kterej vycházel z daný situace, ve který lidi žili a souviselo to prostě s tím zvykem, že před masopustem se.... jo ten masopust se zahájil tímhlectím slavnostním způsobem, pak se držel půst do velikonoce a na velikonoce se podstatě začalo normálně fungovat že jo, ale tahleta linka tam není že jo. Tohle je spíš o lidech a o tom, že si lidi chtějí řekněme spíš "připomenout" původní tradice v nějakým pojetí a spíš, aby se potkali mi to přijde a to mi přijde, že to svůj účel splnilo no a jsem překvapenej, že tam chodí čím dál víc lid, když to srovnáme jsou to nějaký tři roky, co se dělá masopust.

Kateřina: To byla ještě dcera ve škole⁴⁹ no. Tak třetí asi.

Jaroslav: No takže tak když vezmu na začátku, kolik bylo lidí a letos. To je nesrovnatelný. To je třeba dvakrát, třikrát tolik. No že to začíná mít svoji nějakou "message", "story" a je to jeden z bodů v kalendáři, že s tím lidmi počítaj a že se chtěj nějak podílet na nějakým společenským životě a podobně. Asi to k tomu patří..."

Masopust jako takový je legitimizován několika způsoby. Za první takzvaně "shora", tedy skrze zapsaný spolek Veselá Zalabská, který svou úředně stvrzenou existencí utváří jedinou institucionalizovanou skupinu, která se v místní lokalitě věnuje společenskému životu. Tento způsob legitimizace můžeme sledovat v kapitole 5.4 Spolek Veselá Zalabská. Za druhé je to legitimizace "zdola" tedy lidmi, kteří v lokalitě žijí. Ta je dvojího typu a značně ovlivňuje motivaci místních se události účastnit.

Všichni místní hodnotí událost primárně jako "důvod, proč se sejít". Sekundárně mu však přiřazují buď statut "připomínky původních tradic", což následně posiluje jejich motivaci se masopustu účastnit, nebo statut "komerční události", což zase jejich motivaci k účasti snižuje. Právě toto sekundární hodnocení masopustu chápou jako akt legitimizace "zdola". Nelze ale toto hodnocení chápat jako hlavní motivaci, proč jít či nejít na masopust. Spíše jako myšlenkové zařazení, vysvětlení sobě sama, proč se událost koná. Zajímavou skupinu tvoří lidé, kteří chápou událost do jisté míry komerční, ovšem stále jako "připomínku původních tradic".

⁴⁹ Myšleno na místní základní škole.

Nejvíce zdůrazňují jinakost masopust obyvatelé, kteří masopustní tradici znají odjinud. Není jich mnoho, ale pár se jich najde. Ovšem opět, jen málokdy to byl důvod se opravdu neúčastnit masopustu.

O tom, zda lidé dorazí na masopust, rozhodují hlavně motivace poněkud praktičtějšího charakteru. Zejména rozhodující je, jestli má daný obyvatel rodinu a děti. Masopust se díky průvodu masek stal doslova tahounem na rodiče s dětmi.

"Karel⁵⁰: My jsme tam šli fakt hlavně kvůli dětem, protože holky se těšily, jak budou mít masky a že uviděj i rodiče v maskách. No a taky, protože jsme věděli, že tam potkáme známý ze Zalabský."

5.5.2 "My jsme vesnice"

"Zalabská jako vesnice" není jedinou identitou makro-sociálního charakteru, která je vyjednávána skrze masopust. Zároveň se zde silně rozvíjí vztah k sociogeografickému rozdělení lokální společnosti. Nemám na mysli nic jiného než příslušnost každého obyvatele do jedné ze tří kategorií, o kterých jsem mluvil v předchozí části práce⁵¹. Tato forma identity se buduje hlavně přes prostor využívaný k masopustu. Přes to, že prostranství před restaurací U Kapličky je opět (některými) považováno za náves, ačkoli v zásadě dnes už mít náves Zalabská nemůže. Také už jen to, že se masopust koná hlavně u restaurace U Kapličky, posiluje toto rozdělení. Je nutné si uvědomit, že tato rovina procesu identifikace vzniká hlavně proto, že se místní vztahují k období, ve kterém taková rovina opravdu byla.

Jde o to, že místní obyvatelé se vztahují nejen k minulosti, ale přímo i ke své identitě z minulosti. Možná to nedokážou pojmenovat, ale chápou, že v uplynulém období probíhala jakási krize jejich identity a tak se vztahují k poslednímu období, kdy tomu tak ještě nebylo. A právě skrze masopust se tak začíná dít. Masopust je jedním z prvních krůčků místních obyvatel k vyjednávání lokální identity. Není ovšem krokem posledním. Na základě svého bádání jsem usoudil, že přerušená tradice masopustu je jakýmsi mezičlánkem v jejich procesu

⁵⁰ Karel, novousedlík, 40 let.

⁵¹ Viz 5.2 Společenský život v Zalabské.

identifikace. Plní roli demonstrace vlastní vesnickosti zalabských občanů, na které se posléze začne stavět identita poněkud odlišná. Jinými slovy se Zalabská nejprve musela stát vesnicí alespoň v myšlení lidí, aby mohla postoupit k další rovině identity.

"My jsme vesnice" je stěžejní a hlavní rovina identity, která prostupuje celý aktuální společenský rozvoj Zalabské. K tomuto se vztahují i lidé, kteří se masopustu neúčastnili, jen užívají odlišných strategií.

Tato rovina identity stojí na vztahování se k paměti, která se zpředměňuje právě v prostoru, který je součástí každodennosti místních obyvatel. Tento prostor váže paměť a ukotvuje ji v aktuálním čase ve formě nově vytvořených významů. Postupem času se tato rovina začne měnit na "My jsme vesnice Zalabská!", ale nepředbíhejme zatím.

"Ludmila: Každá vesnice má svoji kapličku nebo kostel. My když jsme viděli tu naši. To bylo hrozný! Tak jsme se rozhodli, že ji začneme opravovat."

Veškeré významy, které lokální kaplička nesla, ustupují do pozadí na úkor "vesnickosti", kterou nyní symbolizuje. Staré fotografie vystavené při masopustu připomínají, které domy či které geografické útvary⁵² tu byly v nezměněné nebo jen lehce pozměněné podobě ještě před rokem 1980. Ty fotografie vlastně přetváří dosavadní význam prostoru. Různé domy místních tak najednou získávají punc starožitnosti a hlavně "původnosti". Najednou každý⁵³ ví, že koupaliště funguje od roku 1931 a kdo to neví, odhaduje dobu zrodu lázní na mnohem dříve. Každý ví, kde a co je hotel Srdíčko a hlavně, že v něm žil Karel May.

5.5.3 "My jsme vesnice Zalabská"

A zde se dostáváme k dalšímu typu paměti, který jen začíná být zajímavý. Jeho plný potenciál objeví obyvatelé Zalabské až zhruba o 3 měsíce po masopustu. Je to paměť vázaná na osobnosti. Na masopustu se s ní ovšem pracuje jen okrajově. Hlavně je stále propojena s prostorem. Možná je to proto, že plný potenciál mohla tato paměť projevit až ve chvíli, kdy se z "My jsme vesnice" stalo "My jsme vesnice Zalabská". Karel May bude zkrátka v očích místních navždy spojen s hotelem Srdíčko, kde údajně na konci 19. století asi týden přebýval.

⁵² Kopce, údolí, potoky atd.

⁵³ Minimálně v "horní" Zalabské.

Dále se tato rovina identifikace rozvíjí skrze charakteristiku "naše". Všimněme si, s jakým důrazem jsou do programu masopustu zařazováni lokální obyvatelé. Místní vinař zde má stánek. Kovář se svou výhni je taktéž ze Zalabské. Polévku vařili místní, a tak dále. Neděje se tak ale jen u masopustu. Zaznamenal jsem kupříkladu, že se u místních a zejména u obyvatel "horní" Zalabské zvýšila popularita místního fotbalového týmu. Lidé, kteří by jinak fotbal nikdy nesledovali, což často sami přiznávají, najednou chodí pravidelně každou neděli sledovat zápasy a dokonce jezdí podporovat v organizovaných skupinách (dokonce si pronajali i autobus) svůj tým i mimo Zalabskou. Rádi v těchto relacích srovnávají Zalabskou s okolními městy. Z tohoto zesíleného "my" pak vzniká přerod v identitě.

"Kamil: Jsme tam přijeli s tím hezkým půjčeným autobusem. No a ty Louny. Kdybys to viděl! Takovou starou kraksnu měli. Si Louny asi lepší nemůžou dovolit." [Komentář fotbalového utkání o krajský pohár]

Abych mohl plně popsat proces konstrukce identit obyvatel Zalabské, vystoupím takto na závěr z rámce stanoveného masopustem a posunu se o několik měsíců do budoucnosti. Dne 3.6. 2017 se v Zalabské konal tzv. Indiánský den. Byla to událost připomínající 960 let od založení obce a 175 let od narození Karla Maje. A na počest tomuto spisovateli byla celá událost laděná v indiánském duchu. Celou událost opět organizoval spolek Veselá Zalabská.

Cílem této podkapitoly není podat další etnografický výzkum. Cílem mi je zde pouze podat čtenáři podobu procesu konstrukce identit v lokalitě. V předchozí podkapitole jsem ukázal faktory, které podpíraly identitu "My jsme vesnice". "My jsme vesnice Zalabská" na první pohled vypadá téměř stejně. Rozdíl je ovšem veliký. Zůstává tam samozřejmě vesnickost, která byla důležitá při masopustu, přibývá však "Zalabská" jako manifestace vlastní originality, vlastního vymezení vůči okolnímu světu. Na události Indiánský den bylo vidět, jak se tyto faktory rozvinuly. Najednou Karel May, který byl na masopustu jen zmíněn jako slavná osobnost z minulosti, zde plní hlavní roli a jeho osobnost prostupuje celou událostí. Logicky, žádné z okolních sídel nemá ve své minulosti spisovatele, tedy alespoň se o tom v Zalabské neví. Karlem Mayem to ale nekončí. Najednou je součástí programu představení dalších slavných osobností. Ty jsou silně spojeny s výše zmíněnou charakteristikou "my" a "naše", neboť nejen že byli představováni jako "jedni z nás", ale zároveň vždy někdo z rodiny dané osobnosti šel na pódium převzít kytici a říct něco o babičce či dědečkovi.

Další zajímavá změna se odehrává v rovině organizace. Najednou jsou zapojeny obě dvě hospody⁵⁴ a program je vymyšlen tak, aby se účastníci nerozdělili, nýbrž opravdu skupinově přesouvali z jedné do druhé. Ovšem stále přetrvává rozdělení mezi starousedlíky na "horní" a "dolní". Jak se bude vyvíjet do budoucna je velmi zajímavou otázkou. Ovšem projevy sleduji neustále. Například, když spolek vytvořil "brožurku o Zalabské", kde jsou stručně popisovány dějiny "celé Zalabské". Jeden z mých informátorů, Jaroslav, se proti tomu důsledně obrátil, že je to "brožura jen dolní Zalabské", neboť mu tam prý chyběla spousta informací.

Manifestace vlastní originality probíhala i skrze další věci. Celý Indiánský den začal odkrytím dvou ručně vyráběných "totemů" na památku Karla Maye, které vyrobili místní a odkryla primátorka města Ústí nad Labem. Při projevu hlavního organizátora Zdeňka bylo zajímavé sledovat, jak je "960 let obce Zalabská⁵⁵ víc než 750 let města Ústí nad Labem". Tato informace byla zdůrazněna za celou akci několikrát. Na prostranství restaurace U Kapličky pak probíhal prodej placek s nápisy "Já jsem Zalabák, co jsi ty?", prodávaly se tu "brožury o Zalabské" a tak dále.

Osobnost Karla Maye zde začíná být velice zajímavá. Zatímco na masopustu byl spisovatel součástí paměti ukotvené v prostoru hotelu Srdíčko, nyní se stává opěrným bodem celého procesu konstruování identit. Hotel Srdíčko se stává atributem a propojovacím článkem mezi Mayem a Zalabskou. Můžeme na tomto příkladu sledovat, jak se celý proces formuje. Všimněme si, že na masopustu je proces založen primárně na vztahu k prostoru. Dalo by se říci, že rovina vztahu k osobnostem tu je rozvíjena jen okrajově a spíše sekundárně. To se ovšem stihlo za tři měsíce poměrně změnit a tak proces konstrukce identit místních obyvatel nabyl další roviny, roviny vztahu k významným osobnostem Zalabské.

6. Závěr

Záměrem mé práce bylo tedy interpretovat proces konstrukce identit v Zalabské. Svůj výzkum jsem opřel o nedávno zavedenou tradici masopustu. Pozornost jsem tak věnoval tomu, jakou roli v procesu konstrukce identit tato tradice má. Zajímalo mne, jaké strategie volí místní ke

⁵⁴ Pozor, U Kapličky je stále nahlížena jako "ta hlavní".

⁵⁵ Zhodnocení validity tohoto historického údaje by klidně mohlo být námětem na další práci. Já se mu vzhledem k rozsahu své práce věnovat nehodlám.

konstrukci lokální identity, tedy identity ve vztahu k žitému prostoru, a masopust je bezpochyby jeho součástí.

Pro řešení jsem zvolil kvalitativní výzkumnou strategii. Významnou roli jsem pak přikládal zúčastněnému pozorování, neformálním a polostrukturovaným rozhovorům a sekundárním pramenům, které jsem analyzoval prostřednictvím segmentace a otevřeného kódování.

V empirické části jsem nejprve provedl interpretaci události masopustu a pak postupně přešel k interpretaci samotného procesu konstrukce identit. Zjistil jsem, že masopust je vlastním projevem tohoto procesu. Samotnou tradici jsem identifikoval dle přístupu Erica Hobsbawma⁵⁶ jako přerušenu. Byť se neodkazuje na žádný konkrétní masopust v minulosti, je legitimizována odkazem neurčitým po způsobu "činnosti, která se přeci běžně v minulosti děla".

Sledoval jsem, jak se místní skrze tradici vztahují k obci a jak masopust tyto vztahy ukotvuje v jejich identitě. Zároveň docházelo k posunu významu prostoru. Například místní kaplička je nyní součástí procesu konstrukce identit. Významy, které nesla dříve, byly posunuty do pozadí na úkor významů, které nese teď.

V Zalabské tedy začalo docházet k transformaci celého procesu identifikace. Jak interpretuji v empirické části, celý proces by se dal od roku 1980 označit za "slábnoucí", neboť toho roku zaniká statut vesnice a nastává diskontinuita ve společenském životě. Ta se projevuje i tak, že lidé neví, zda jsou "vesničany" či "obyvateli města". Následoval čas, který by se dal charakterizovat jako znovunabývání identity. Tento proces nakonec vyústil v identitu "My jsme vesnice". Příčinou mohlo být i sledování okolních obcí, jak reagují na podobnou situaci. Většina vesnic v okolí totiž nejspíš řešila podobný problém. Integrace sídel proběhla celkem třikrát a zasáhla širé okolí krajského města Ústí nad Labem, jen několik vesnic získalo po roce 1989 svůj status zpět. Mezi takové obce, které se staly součástí města, patřil i sousední Budín, který byl pro Zalabskou často nástrojem pro vymezení sebe sama.

Iniciativa přichází v Zalabské od místního experta⁵⁷ paní Libuše, ředitelky místní školy. Ta chce "navrátit lidem kořeny", "zavést zase ty tradice, aby se lidé scházeli". Iniciuje vznik spolku Veselá Zalabská, který posléze pořádá první zalabský masopust. Akce proběhne

⁵⁶ Hobsbawm, *The Invention of Tradition*, c.d., s. 4.

⁵⁷ Moje klasifikace.

úspěšně a tak spolek pořádá další a další ročník. Zároveň ovšem nepořádá již jen masopust, ale i další emicky vzato "tradiční" události jako je posvícení, den vína, atd. Začíná se tedy aktivně podílet na společenském životě.

Skrze masopust pak nabírá na síle proces konstrukce identit. Významnou rovinou, kde je vyjednávána identita místních, je rovina vztahu k prostoru. Místní se vztahují k prostoru skrze jednotlivá místa v obci. Samotný masopust se koná u restaurace U Kapličky, která sídlí na místě původní návsi. Pár kroků odtud je kaplička sv. Anny a protože "každá vesnice má svou kapličku nebo kostel", stává se taktéž objektem v prostoru, ke kterému se místní vztahují. Významnou roli zde hraje hotel Srdíčko, ve kterém kdysi pobýval spisovatel Karel May. Právě paměť na návštěvu spisovatele je ukotvena v prostoru Srdíčka a činí tak z hotelu důležitý bod v prostoru obce. Vztah k prostoru je zde vyjednáván i skrze staré domy místních zachycené na historických fotografiích vystavených jak na masopustu, tak i na jiných událostech.

Identita "My jsme vesnice" je tak vyjednávána skrze obnovení společenského života formou tradice, která přináší jakýsi pocit vesnickosti. A vzhledem k tomu, že tato vesnickost je pro místní ukotvena v minulosti, tedy v jejich paměti, rozvíjí se její charakter skrze praktiky, které na minulost odkazují. Zalabská před rokem 1980 se tak stává vzorem pro přítomnou Zalabskou. Dalším vzorem mohou být třeba idealizované představy vesnice, například moravské vesnice, která se "setkává právě díky tradicím". Právě v onom setkávání vidí místní obyvatelé klíč k nalezení vlastní vesnickosti.

Proces konstrukce identit se však zde nezastavuje a nabírá na síle dál. Identita "My jsme vesnice" se pomalu přesouvá na "My jsme vesnice Zalabská". Přibývá zdůraznění vlastní jinakosti. Manifestace vlastní originality probíhá samozřejmě dál ve vztahu k prostoru, ale přibývá další, nová rovina vztahu k osobnostem. Zajímavě tak stoupá na povrch osobnost spisovatele Karla Maye, který je pro místní novým opěrným bodem pro jejich identifikaci.

Jsem přesvědčen, že obyvatelé Zalabské právě prochází velkými změnami v procesu konstrukce identit. Zdá se mi, jako by se celá ta léta, kdy identifikace místních slábla, zobrazila na rychlosti, se kterou jsou nové roviny identit vyjednávány.

7. Literatura

- BARŠA, P.: *Konstruktivismus a politika identity*. In: *Antropoweb* [online], dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/konstruktivismus-a-politika-identity> (cit. dne 24. 6. 2017).
- BERGER, P., LUCKMANN, T.: *Sociální konstrukce reality*, Praha, CDK, 1999.
- BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R.: Masopust. In: *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech Moravy a Slezska*. Etnologický ústav AV ČR v Praze, 2007, s. 539 - 550.
- BRUBAKER, R., COOPER, F.: *Beyond 'Identity'*. *Theory and Society* 29, 2000, dostupné z: <http://works.bepress.com/wrb/2/> (cit. dne 24. 6. 2017).
- BRYMAN, A.: *Social Research Methods*, Oxford, Oxford University Press, 2008.
- EZZEDDINE, P., HEŘMANSKÝ, M., NOVOTNÁ, H., SEIDLOVÁ, G., ŠTOVÍČKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, M.: Etika výzkumu: In: *E_Úvod do společenskovedních metod*, Prezentace, e-learning, 2010, dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614> (cit. dne 24. 6. 2017).
- HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha, Portál, 2005.
- HEŘMANSKÝ, M.: Kvalitativní analýza dat: In: *E_Úvod do společenskovedních metod*, Prezentace, e-learning, 2009/2010, dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614> (cit. dne 24. 6. 2017).
- HOBBSAWM, E., RANGER, T.: *The Invention of Tradition*. Cambridge, Cambridge University Press, 1992.
- JANDOVÁ, H.: *Formy budování lokální identity u novousedlíků obce Dolín*, Praha, 2013/2014, Bakalářská práce, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.
- LANNGHAMMEROVÁ, J.: Masopust. In: *Lidové zvyky. Výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha, NLN, 2004, s. 11 - 41.
- PALEČEK, M.: *Identita - podivný pojem*. In: *Antropoweb* [online], dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/identita-podivny-pojem> (cit. dne 24. 6. 2017).

ROUBAL, O.: *Když se řekne identita... regionální identita* (III. díl). In Socioweb [online], dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/115_Socioweb_15-16_2003.pdf (cit. dne 24. 6. 2017).

SEDAKOVÁ, B.: *Konstruovaná tradice jako prostředek konstruování identit? Etnografická studie občanského sdružení Jihočeský folklorní soubor Kovářovan*, Praha, 2011, Bakalářská práce, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.